

KORONAEPIDEMIAN VAIKUTUKSET VANTAALLA

**MUISTIO TOIPUMISSUUNNITTELUN
TAUSTAKSI**

Kaupunginhallitus 19.9.2022

**Vantaa
Vanda**

SISÄLLYSLUETTELO

KORONAVIRUSEPIDEMIA	4
Koronavirus ja covid-19-tauti	5
Epidemian eteneminen, ensimmäinen aalto	6
Epidemian eteneminen, toinen aalto	8
Epidemian eteneminen, kolmas aalto	13
Epidemian eteneminen, neljäs aalto	15
Epidemian eteneminen, viides aalto lokakuu-joulukuu 2021	18
Epidemian eteneminen, viides aalto tammikuu-maaliskuu 2022	22
Epidemiatilanne huhti-toukokuussa 2022	25
 EPIDEMIAN VAIKUTUKSET VANTAALLA	 28
Häiriötilannejohtaminen	28
Viestintä	31
Vantaa.fi viestinnän pääkanava	31
Monikielinen koronaviestintä	31
Kaupunginjohtajan koronainfot	32
Maksettu mainonta	32
Korona-auto	32
Sisäinen koronaviestintä	32
Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan viestintä	33
Kasvatuksen ja oppimisen toimialan viestintä	34
Epidemiaan liittyvät lainsäädännön muutokset, lausunnot ja edunvalvonta	35
Koronaepidemian vaikutukset vantaalaisiin	36
Työttömyyden kasvu	36
Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarve	39
Lasten ja nuorten oppimisvaje ja vaikutukset oppilas- ja opiskelijahuollon tarpeeseen	44
Lasten ja nuorten hyvinvointi	47
Kulttuuri ja tapahtumat	48
Osallisuus, yhteisöllisyys ja syrjäytymisen ehkäisy	49
Harrastustoiminnan rajoitukset	49
Kirjastojen rajoitukset	50

Asukastilat ja kuntalaispalvelut.....	51
Vaikutukset organisaation toimintaan ja talouteen	52
Kaupunkistrategia ja johto	52
Sosiaali- ja terveydenhuolto	53
Kasvatus ja oppiminen	55
Kaupunkikulttuuri.....	56
Kaupunkiympäristö.....	56
Vaikutukset kaupungin henkilöstöön	57
Kriisin opit	59
Viestintä ja tiedonkulku	59
Johtaminen ja päätöksenteko.....	59
Työssäjaksaminen	60
Etätyö ja läsnätyö.....	61
Elinkeinoelämä.....	61
Huoltovarmuus, laadun- ja jatkuvuudenhallinta, turvallisuus	61

VANTAAN KAUPUNKI

09/2021, PÄIVITETTY 06/22

KAUPUNKISTRATEGIAN JA JOHDON TOIMIALA

KORONAVIRUSEPIDEMIA

Tässä muistiossa on kuvattu koronaepidemian eteneminen Vantaalla maaliskuusta 2020 toukokuuhun 2022. Epidemian aikana Suomi on ollut kaksi kertaa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin julistamissa poikkeusoloissa: 17.3.–16.6.2020 ja 1.3.–27.4.2021. Kevään 2020 aikana toteutettiin myös historialliset liikkumisrajoitukset, joiden aikana Uudenmaan asukkaiden oli pysyttävä maakunnan alueella ja muiden maakuntien asukkaat eivät voineet käydä Uudellamaalla. Tämä sulku oli voimassa 28.3.–15.4.2020.

Muistiossa on kuvattu epidemian keskeiset vaikutukset Vantaan kaupungin toimintaan ja palveluihin ja vantaalaisten elämään. Muistio on laadittu Vantaan toipumissuunnitelman taustaksi taustoittamaan ja perustelemaan toipumisen edellyttämiä toimenpiteitä ja helpottamaan päätöksentekoa. Muistio perustuu toipumissuunnittelun aikana kerättyyn materiaaliin.

Muistio ja toipumissuunnitelma käsiteltiin kaupunginhallituksessa syksyllä 2021. Epidemian aiheuttamia pidemmän aikavälin painotuksia toiminnassa sisällytetään myös samaan aikaan laadittavaan valtuustokauden strategiaan. Toipumissuunnitelmaan tarvittavat määräaikaisten lisäresurssit päätetään erikseen talousarviokäsittelyiden yhteydessä.

Taustamuistiota ja toipumissuunnitelmaa laadittaessa ollaan edelleen koronaepidemian keskellä ja tarve tilanteen seuraamiselle jatkuu. Taustamuistion päivittäminen tehtiin touko-kesäkuussa 2022. Toimialat täydensivät heitä koskevia tietojaan koskemaan koko tähänastista korona-aikaa. Myös tiedot epidemian etenemisestä päivitettiin toukokuulle 2022 asti. Toipumissuunnitelmaa ja sen taustamuistiota tarkastellaan uudelleen vielä myöhemmin.

Koronavirus ja covid-19-tauti

”Uusi koronavirus aiheuttaa äkillisen hengitystieinfektion. Taudinkuva voi vaihdella lähes oireettomasta taudista vakavaan tautiin. Oireet voivat myös vaihdella taudin edetessä. Monella vakavampia oireita saaneella on lisäksi ollut jokin riskitekijä, kuten korkea ikä tai vaikea-asteinen sydänsairaus. Oireita voivat olla päänsärky, haju- tai makuaistin häiriöt, nuha, nenän tukkoisuus, yskä, hengenahdistus, voimattomuus, väsymys, lihaskivut, kurkkukipu, kurkun karheus, kuume, pahoinvointi, oksentelu ja ripuli.

Vakavassa covid-19-taudissa potilas voi saada, keuhkokuumeen, akuutin hengitysvaikeusoireyhtymän (acute respiratory distress syndrome, ARDS) ja muita komplikaatioita. Potilaan tila voi heiketä nopeasti. Tilan heikkeneminen tapahtuu tavallisimmin sairauden toisella viikolla. Vakava koronavirustauti voi johtaa kuolemaan. Osa covid-19-tautiin sairastuneista tarvitsee sairaala- tai tehohoitoa, joka voi kestää pitkään. Hengitysvaikeudesta kärsivät potilaat voivat tarvita hengityskonehoitoa, joka saattaa altistaa bakteeri-infektioille.

Potilaat voivat saada myös muita komplikaatioita, kuten alaraajan syvän laskimotukoksen, keuhkoveritulpan tai aivoverenkiertohäiriöitä. Nämä johtuvat osin siitä, että koronavirusinfektio lisää veren hyytymistäipumusta. Joillekin potilaille tulee neurologisia oireita, kuten vireystason muutoksia. Sairaalahoidon tarve on yleisempää iäkkäillä, erityisesti 60 vuotta täyttäneillä, ja potilailla, joilla on perussairauksia. covid-19-potilaiden riski kuolla lisääntyy nopeasti iän myötä, ja se on merkittävästi suurempi kuin influenssassa. Osa potilaista saattaa kärsiä covid-19-taudin pitkäaikaisseurauksista, kuten väsymyksestä, hengenahdistuksesta, yskästä, nivel- ja rintakivuista.”
(Lähde: THL)

Epidemian eteneminen, ensimmäinen aalto

Koko maailmaa ravisuttaneen koronapandemian vaikutukset kantautuivat Vantaalle jo aikaisessa vaiheessa vuotta 2020. Kaupungin häiriötilanteen johtamisjärjestelmä otettiin virallisesti käyttöön torstaina 12.3.2020. Tätä ennen tilannetta oli seurattu ja käsitelty jo kaupungin johtoryhmässä ja pidempään sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan johtoryhmässä. Tuossa vaiheessa koronavirustartuntojen määrä oli sekä Suomessa että Vantaalla vielä hyvin alhainen. Häiriötilannejohtoryhmän maanantain 16.3.2020 aamun muistion mukaan todettujen koronavirustartuntojen määrä Suomessa oli 243 ja Vantaalla 12. Vantaalaisten tartunnan saaneiden oireet olivat lieviä ja he kaikki olivat kotona hoidossa.

Tilanne muualla Euroopassa oli kuitenkin merkittävästi huonompi ja valtioneuvosto tiedotti tuon samaisen maanantain aikana, että hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että maassa vallitsevat koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Samalla hallitus linjasi lisätoimenpiteistä koronavirustilanteen hoitamiseksi Suomessa.

Kuva 1 Viikoittaiset tartuntamäärät 1.6.2020 asti

Kuva 2 Päiväkohtaiset tautitapaukset 1.6.2020 asti Vantaalla ja HUS alueella

16.3.2020 valtioneuvoston asettamat keskeisimmät lisätoimenpiteet kaupungin ja kaupunkilaisten kannalta:

- Koulujen, oppilaitosten, korkeakoulujen, kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön tilojen sulkeminen ja **siirtyminen niissä etäopetukseen** pois lukien ainoastaan esiopetus ja perusopetuksen 1.-3. luokkien lähiopetus niille lapsille, joiden vanhemmat työskentelivät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla sekä erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden lähiopetus sitä tarvitseville kuitenkin niin, että ne vanhemmat, joiden on mahdollista järjestää lapsen hoito kotona, menettelevät niin.
- Kehotus järjestää **lasten hoito kotona**, mikäli se oli mahdollista.
- **Ylioppilastutkinnon kokeiden** toteuttaminen nopeutetussa aikataulussa.
- **Julkisten kokoontumisten rajoittaminen** kymmeneen henkilöön ja suositus välttää tarpeetonta oleskelua yleisillä paikoilla.
- **Valtion ja kuntien tilojen sulkeminen** sisältäen muun muassa kirjastot, harrastustilat, nuorisotilat, järjestöjen kokoontumistilat, museot, jne. Vastaava suositus annettiin myös yksityisille ja kolmannen sektorin toimijoille sekä uskonnollisille yhteisöille.
- **Vierailukielto** vanhusten ja muiden riskiryhmien asukaspalveluyksiköissä, hoitolaitoksissa, terveydenhuollon yksiköissä ja sairaaloissa tietyin poikkeuksin.
- Kehotus julkisen sektorin työnantajille määrätä työntekijät mahdollisimman laajasti **etätyöhön**.
- Velvoite yli 70-vuotiaille **välttää lähikontaktia** muiden ihmisten kanssa.
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon kapasiteetin lisääminen ja toisaalta kiireettömän toiminnan vähentäminen ja samalla lakisääteisistä määrärajoista ja velvoitteista joustaminen**
- Kansanterveyden ja terveysturvallisuuden vuoksi **valmistelun aloittaminen rajojen sulkemiseksi** pikaisella aikataululla sekä
- Ulkomailta palaavien ohjaaminen **karanteeniin**.

Vantaalaistenkin elämään asetettiin siis nopealla aikataululla ja kohtuullisen rauhallisessa tilanteessa erittäin merkittäviä ja poikkeuksellisia rajoitustoimia. Ensimmäisen aallon aikaiset poikkeusolot olivat voimassa lopulta 17.3.–16.6.2020.

Ensimmäisen aallon aikana toteutettiin myös koko Uudenmaan maakunnan ja muiden maakuntien väliset liikkumisrajoitukset, jolloin Uudenmaan asukkaiden oli pysyttävä maakunnan alueella ja muiden maakuntien asukkaat eivät voineet käydä Uudellamaalla. Vapaa-ajan matkustus ei ollut sallittua. Jokaisella oli kuitenkin oikeus palata koti- tai asuinpaikkakunnalleen. Uudenmaan sulkua toteutettiin, koska koronaviruksen ilmaantuvuus oli tuossa vaiheessa Uudellamaalla ja erityisesti pääkaupunkiseudulla selvästi muuta maata korkeampi. Tämä hyvin poikkeuksellinen sulkua oli lopulta voimassa 28.3.–15.4.2020. Rajoitustoimista huolimatta epidemia kuitenkin kiihtyi ja tartuntojen määrä kasvoi tasaisesti kevään 2020 aikana.

Aikajana, ensimmäinen aalto

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
Alkuvuosi 2020		Seuranta ja käsittely kaupungin ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan johtoryhmissä
12.3.2020	Tartunnat: 12 (15.3.2020)	Häiriötilanteen johtamisjärjestelmä käyttöön
16.3.2021	Tartunnat: 19	Hallitus ja presidentti toteavat Suomen olevan poikkeusoloissa
28.3.2020	Tartunnat: 72 Ilmaantuvuus 7 vrk: 18,1	Uudenmaan sulkuliikkumisrajoitukset käyttöön
15.4.2020	Tartunnat: 244 Ilmaantuvuus 7 vrk: 26,1 Ilmaantuvuus 14 vrk: 67,8	Liikkumisrajoitukset päättyvät
Kesäkuu 2020	Tartunnat: 878 (15.6.2020) Ilmaantuvuus 7 vrk: 2,9 Ilmaantuvuus 14 vrk: 16,8	Tilanne rauhoittuu kesää kohti.

Kesän 2020 aikana epidemiatilanne rauhoittui. Kesäkuun 2020 viimeisen häiriötilannejohtoryhmän muistion mukaan vantaalaisia koronatartunnan saaneita oli yhteensä 886 ja Suomessa 7 209, kun niitä 3. elokuuta 2020 oli 917 ja koko Suomessa yhteensä 7 466. Jo loppukesän aikana ja viimeistään syksyn kuluessa alettiin kuitenkin puhua jo mahdollisesta syksyn aikana tulevasta toisesta epidemiaaallost.

Epidemian eteneminen, toinen aalto

Syyskuun 2020 alussa sosiaali- ja terveysministeriö antoi toimintasuunnitelman, jonka tehtävänä oli toimia ohjeena paikallisten ja alueellisten suositusten ja rajoitusten toteuttamiseen. Suunnitelmassa epidemiologinen tilannekuva oli jaettu kolmeen vaiheeseen: perustaso, kiihtymisvaihe ja leviämisvaihe. Niiden avulla oli tarkoitus arvioida jatkossa suositusten ja rajoitusten tarvetta ja kohdentamista. Niitä voitiin käyttää päätöksenteon perusteluina niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.

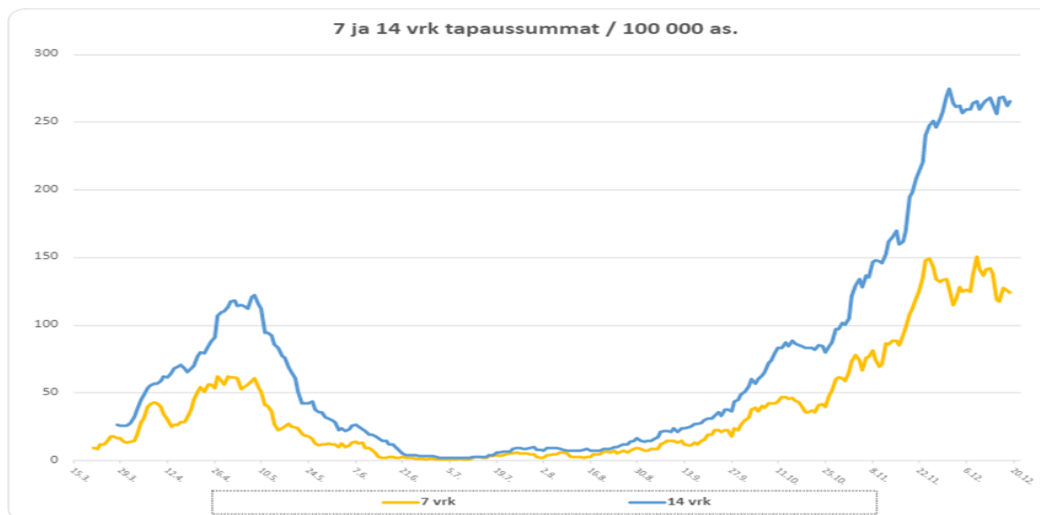
Syyskuussa 2020 perustettiin myös pääkaupunkiseudun yhteinen koronakoordinaatioryhmä. Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien, HUS:n ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston perustama alueellinen koronakoordinaatioryhmä on ollut osa sosiaali- ja terveysministeriön alueellista toimintamallia ja sen tavoitteena on ollut vahvistaa yhteistä tilannekuvaa sekä koordinoita ja valmistella alueellisia ja paikallisia toimia. Ylimmästä johdosta koostuva pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä on vastannut yhteisen tilannekuvan pohjalta päätöksenteon valmistelusta ja koordinaatiosta. Päätökset on tehnyt ja tekee jokainen toimija oman toimivaltansa puitteissa.

Jo 24.9.2020 kokouksessaan koronakoordinaatioryhmä totesi, että pääkaupunkiseutu oli siirtynyt epidemiassa *kiihtymisvaiheeseen*, ja sen vaiheen rajoituksia alettiin linjata ja toimeenpanna kaupungeissa.

19.11.2020 koronakoordinaatioryhmä linjasi, että pääkaupunkiseutu on siirtynyt epidemian *leviämisvaiheeseen*, vaikka kaikki STM:n määrittämät vaiheen kriteerit eivät tuolloin vielä täyttyneet. Samalla suosituksia ja rajoituksia kiristettiin entisestään epidemian leviämisen hillitsemiseksi.

Kuva 3 Viikoittaiset tartuntamäärät 21.12.2020 asti

Kuva 4 7 ja 14 vrk tapaussummat 21.12.2020 asti

Aikajana, toinen aalto

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
Syyskuun alku 2020 (1.9.2020)	Tartunnat: 976 Ilmaantuvuus 7 vrk: 8,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 14,3	STM:n toimintasuunnitelma, jossa epidemiologinen tilannekuva oli jaettu kolmeen vaiheeseen
Syyskuu 2020 (7.9.2020)	Tartunnat: 1004 Ilmaantuvuus 7 vrk: 11,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 21,1	STM:n toimintasuunnitelma, joka toimi ohjeena paikallisten ja alueellisten rajoitusten toteuttamiseen epidemiologisen tilannekuvan perusteella
Syyskuu 2020 (10.9.2020)	Tartunnat: 1013 Ilmaantuvuus 7 vrk: 14,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 21,5	PKS-koronakoordinaatioryhmä perustetaan
24.9.2020	Tartunnat: 1097 Ilmaantuvuus 7 vrk: 22,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 35,4	Pääkaupunkiseutu kiihtymisvaiheeseen
19.11.2020	Tartunnat: 2170 Ilmaantuvuus 7 vrk: 98,1 Ilmaantuvuus 14 vrk: 169,7	Pääkaupunkiseutu leviämisvaiheeseen
Tammikuu 2021 (1.1.2021)	Tartunnat: 3952 Ilmaantuvuus 7 vrk: 88,4 Ilmaantuvuus 14 vrk: 195,4	Rokotukset alkavat

Perustaso – epidemia ei kasva

Tartuntojen alhainen ilmaantuvuus, tartuntaketjut hallittavissa, uudet tapaukset yksittäisiä

Kriteerit, joita voidaan käyttää epidemiatilanteen arvioinnissa:

- epidemia ei kasva ja tartuntojen ilmaantuvuus on alhainen
- ajoittain esiintyvät tartuntaketjut ovat hallittavissa, altistuneet ovat jäljitettävissä ilman jatkotartuntojen riskiä nostavaa viivettä
- merkittävää leviämistä tunnettujen ryppäiden ulkopuolella havaita
- uudet tapaukset ovat joko satunnaisia yksittäistapauksia ja ne todetaan pääosin karanteenissa jo olevilla

Hybridistrategian toimenpiteet

- hygieniatoimet, turvaetäisyyksien noudattaminen
- testaa, jäljitä, hoida ja eristä -strategian mukainen tartuntaketjujen katkaisu:
 - testauskapasiteetin nosto ja prosessin sujuvoittaminen
 - Koronavilkku-sovelluksen käyttöönotto
- riskiperusteinen viestintä, testaus ja karanteenipäätökset (vrt. lentokentät)
- kansalaisten kasvomaskisuositus (taso 1) viranomaisharkinnan perusteella alueille, joilla on esiintynyt tartuntoja vähintään kahtena peräkkäisenä viikkona
- kohdennetut valtakunnalliset ja alueelliset infokampanjat (esim. Koronavilkku)
- matkustusrajoitukset
- materiaalinen varautuminen (hankinnat)
- tartuntatautilain mukaiset viranomaistoimet

Kuva 5 Epidemiologinen tilannekuva: Perustaso, STM, Toimintasuunnitelma covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen, 2021

Kiihtymisvaihe – epidemian kasvu alkaa kiihtyä

Tapausten alueellinen ilmaantuvuus on perustasoa korkeampi, useita paikallisia ja alueellisia tartuntaketjuja

Kriteerit, joita voidaan käyttää epidemiatilanteen arvioinnissa: • 14 vrk tapaussumma ei ylitä tasoa 25/100 000 asukasta • positiivisten näytteiden osuus on >1% • esiintyy joukkoaltistumisia • yli 2/3 tartunnanlähteistä on selvitetävissä ja tartuntaketjut katkaistavissa ilman jäljityksestä johtuvia viiveitä • sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyky ja palveluiden saatavuus pystytään turvaamaan ilman erityistoimia	Hybridistrategian lisätoimenpiteet: • testauskapasiteetin lisääminen indeksitapausten ja oireettomien tartunnan saaneiden tunnistamiseksi • tartunnanjäljitysresurssien lisääminen • alueellinen etätyösuositus ja kasvomaskisuositus • paikalliset ja alueelliset infokampanjat • ennakoivat ja riittävän laaja-alaiset paikalliset ja alueelliset rajoitustoimet, viiveetön testaus, jäljityksen nopeus ja tarvittaessa kohdentaminen korkean riikin altistustilanteisiin sekä joukkoaltistumisten edellyttämät karanteenitoimet ovat avainasemassa
--	---

Kuva 6 Epidemiologinen tilannekuva: Kiihtymisvaihe, STM, Toimintasuunnitelma covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen, 2021

Leviämisvaihe – epidemian kasvu nopeutuu edelleen

Epidemian kasvu nopeutuu edelleen, tapaukset leviävät väestössä alueellisesti tai laajemmin, jäljitys vaikeutuu

Kriteerit, joita voidaan käyttää apuna väestöleviämisen arvioinnissa: • 14 vrk tapaussumma on suuruusluokkaa > 25–50 / 100 000 asukasta • positiivisten näytteiden osuus on > 2% • jäljitettävyys heikkenee, noin 2/3 tartunnanlähteistä tai vähemmän on selvitetävissä • epidemian hillintään tarvittavien resurssien määrä kasvaa • sairaala- ja tehohoitojaksojen määrän ennustetaan kääntyvän nousuun	Hybridistrategian lisätoimenpiteet • maksimaaliset alueelliset suositukset ja rajoitukset välittömästi käyttöön • etätyö ja kasvomaskisuositus (laaja) • jos tilanne laajenee ja/tai sitä ei saada hallintaan alueellisin toimenpitein: • valtakunnalliset rajoitukset ja suositukset; viestintäkampanja; materiaalivarastojen vapauttaminen; varautuminen hoitokapasiteetin lisäämiseen koko maassa; viimesijaisena poikkeusolot ja valmiuslaki
---	--

Kuva 7 Epidemiologinen tilannekuva: Leviämisvaihe, STM, Toimintasuunnitelma covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen, 2021

Vuoden 2021 alussa Vantaalla aloitettiin koronarokotusten antaminen. Vantaalla alettiin rokottaa viikolla yksi koronapotilaita hoitavaa hoitohenkilökuntaa ja viikolla kaksi ikääntyneiden hoivakotien asukkaita ja henkilöstöä. Tämän jälkeen siirryttiin portaittain seuraavana vuorossa olevien ikääntyneiden rokotuksiin sekä toiselle rokotuskierrokselle ensimmäisenä rokotuksen saaneiden osalta.

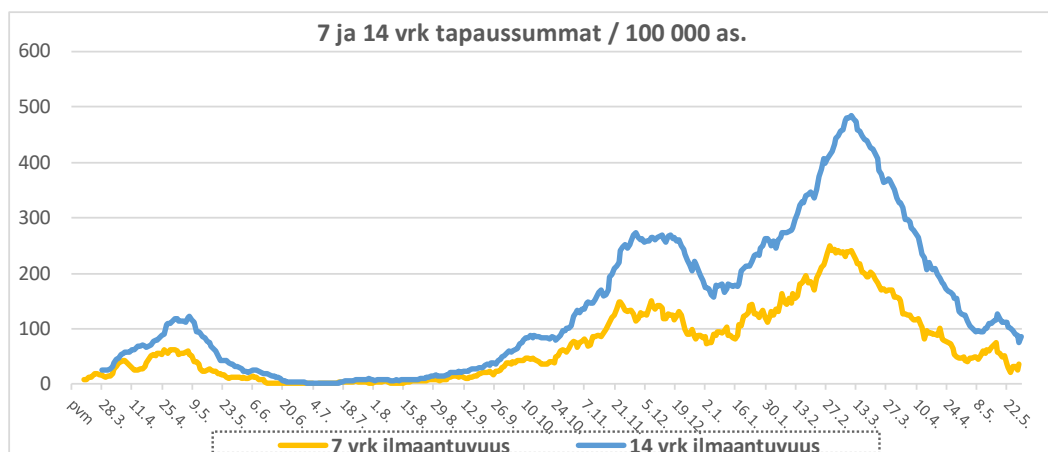
Epidemian eteneminen, kolmas aalto

Alkuvuodesta 2021 alettiin ennakoida epidemian kolmatta aaltoa rauhallisemmin sujuneen joulunajan jälkeen. Kolmannessa aallossa merkittävässä osassa olivat myös erilaiset virusvariantit. Poikkeusolot tulivatkin uudelleen voimaan 1.3.2021 ja olivat voimassa 27.4.2021 saakka. Hallitus valmisteli maaliskuun aikana myös lakiesitystä liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta, mutta perui esityksensä 31.3.2021 sen jälkeen, kun perustuslakivaliokunta oli antanut esitykselle kovaa kritiikkiä. Maaliskuussa päätettiin hyvin poikkeuksellisesti myös siirtää kuntavaalit huhtikuulta kesäkuulle 2021 koronatilanteen vuoksi.

Loppukevään ja alkukesän 2021 aikana epidemiatilanne Vantaalla systemaattisesti parantui ja koronavirustartuntojen määrä vähentyi. Pääkaupunkiseudun koronaordinaatioryhmä linjasi 10.6.2021 kokouksessaan, että pääkaupunkiseutu on palannut epidemiassa paremmalle tasolle eli kiihtymisvaiheeseen. Tämän seurauksena merkittävää osa rajoituksista alettiin purkaa 15.6.2021 alkaen.

Kuva 8 Viikoittaiset tartuntamäärät 31.5.2021 asti

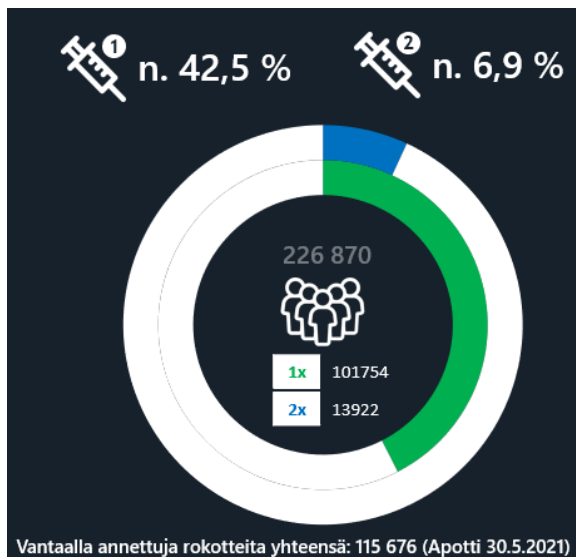

Kuva 9 7 ja 14 vrk tapaussummat 31.5.2021 asti

Aikajana, kolmas aalto

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
Alkuvuosi 2021 (15.1.2021)	Tartunnat: 4376 Ilmaantuvuus 7 vrk: 88,9 Ilmaantuvuus 14 vrk: 178,6	Kolmatta aaltoa aletaan ennakoimaan
1.3.2021	Tartunnat: 6743 Ilmaantuvuus 7 vrk: 222,4 Ilmaantuvuus 14 vrk: 407,7	Poikkeusolot uudelleen voimaan
Maaliskuu 2021 (31.3.2021)	Tartunnat: 8857 Ilmaantuvuus 7 vrk: 169,7 Ilmaantuvuus 14 vrk: 359,3	Lakiesitys liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta, kariutui perustuslakivaliokunnassa
Maaliskuu 2021 (6.3.2021)	Tartunnat: 7182 Ilmaantuvuus 7 vrk: 236,7 Ilmaantuvuus 14 vrk: 458,6	Kuntavaalit siirretään huhtikuulta kesäkuulle
10.6.2021	Tartunnat: 10328 Ilmaantuvuus 7 vrk: 36,2 Ilmaantuvuus 14 vrk: 67,0	Pääkaupunkiseutu siirtyy leviämisvaiheesta kiihtymisvaiheeseen
15.6.2021	Tartunnat: 10433 Ilmaantuvuus 7 vrk: 22,7 Ilmaantuvuus 14 vrk: 44,2	Rajoituksia on alettu purkamaan

Rokotustoiminta eteni vauhdikkaasti. Vantaalla oli rokotuspisteet Korsossa, Hiekkaharjulla, Myyrmäessä ja Martinlaaksossa. Lisäksi oli mahdollista saada rokote pop-up pisteillä Martinlaaksossa Sanomalassa ja Korsossa Lumossa (vain tehosteet). Pop-up rokotusta tehtiin myös jalkautuen Kivistöön, Korsoon, Koivukylään, Hakunilaan ja Tikkurilaan.

Kuva 10 Rokotustilanne 31.5.2021

Epidemian eteneminen, neljäs aalto

Kesä 2021 poikkesi koronaepidemian osalta merkittävästi vuoden 2020 kesästä. Vielä kesäkuun loppupuolella Vantaalla oltiin lähestymässä jopa epidemian perustasoa, mutta kesän aikana tartuntojen määrät kasvoivat helposti tarttuvien virusvarianttien ja ihmisten erilaisten kohtaamisten vuoksi koko Suomessa nopeasti. Epidemia eteni erityisesti sosiaalisesti aktiivisten nuorten aikuisten keskuudessa. Suojamaskien käytössä ja terveysturvallisuusohjeiden noudattamisessa alkoi myös olla väsymystä, mikä heijastui epidemiatilanteen heikkenemiseen.

Heinäkuun lopulta lähtien Vantaan tartunnanjäilytys ruuhkautui uudelleen ja tartunnan saaneiden ja altistuneiden asukkaiden kontaktoinnin jonot kasvoivat. Tämän vuoksi aloitettiin tartunnanjäilytykseen tehostettu sisäinen ja ulkoinen lisäresursointi. Myös kaupunkitasoinen resurssikeskus käynnistettiin uudelleen tartunnanjäilytyksen vahvistamiseksi.

Pääkaupunkiseutu siirtyi elokuun alussa kiihtymisvaiheesta leviämisvaiheeseen. Koulujen alkaessa kesälomien jälkeen rokotukset laajenivat 12–15-vuotiaisiin. Rokotteita tarjottiin kouluilla ja tämän myötä ikäryhmän rokotekattavuus saatiin hyvälle tasolle. Karanteenit ja tartunnanjäilytys kuormittivat koulujen hallintoa.

Syyskuussa uudistettiin myös hybridistrategia, jonka tavoitteena oli avata yhteiskunta, edistää sen avoinna pitämistä sekä tukea epidemian jälkihoitoa, talouden kasvuedellytyksiä ja jälleenrakennusta. Sosiaali- ja terveysministeriö

päivitti myös kansallisen koronatestaus- ja jäljitysstrategian, jossa koronavirustestaus kohdistui ensisijaisesti virukselle altistuneiden, rokottamattomien oireisten sekä rokottamisen jälkeenkin vakavalle koronavirusinfektioille alttiiden henkilöiden testaamiseen.

Syyskuun lopussa (30.9.2021) THL päivitti kansalaisille tarkoitettua maskisuositustaan. Suositus ei perustunut enää koronaepidemian eri vaiheisiin vaan pääosin ihmisten omaan tilannekohtaiseen harkintaan. Kuitenkin edelleen suositeltiin, että maskia kannatti käyttää etenkin ruuhkaisissa, julkisissa sisätiloissa ja erityisesti, jos on rokottamaton.

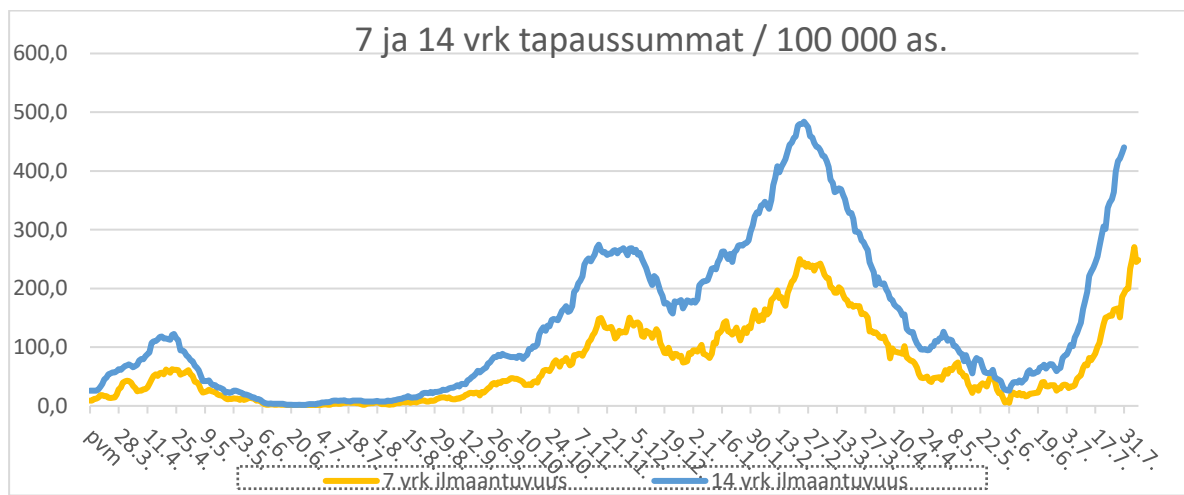
Aikajana, neljäs aalto

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
28.6.2021	Tartunnat: 10528 Ilmaantuvuus 7 vrk: 29,5 Ilmaantuvuus 14 vrk: 45,3	Neljättä aaltoa aletaan ennakoimaan
Heinäkuu 2021 (6.7.2021)	Tartunnat: 10631 Ilmaantuvuus 7 vrk: 25,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 65,3	Tartuntojen määrä lähtenyt nousuun ja rajoituksia on jatkettu
20.7.2021	Tartunnat: 10877 Ilmaantuvuus 7 vrk: 69,5 Ilmaantuvuus 14 vrk: 102,3	Neljäs aalto
3.8.2021	Tartunnat: 11521 Ilmaantuvuus 7 vrk: 161,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 267,9	Pääkaupunkiseutu siirtyy kiihtymisvaiheesta leviämisvaiheeseen
6.9.2021	Tartunnat: 13553 Ilmaantuvuus 7 vrk: 131,9 Ilmaantuvuus 14 vrk: 268,3	Uudistettu hybridistrategia voimaan
14.9.2021	Tartunnat: 13837 Ilmaantuvuus 7 vrk: 97,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 223,4	STM päivitti kansallisen koronatestaus- ja jäljitysstrategian

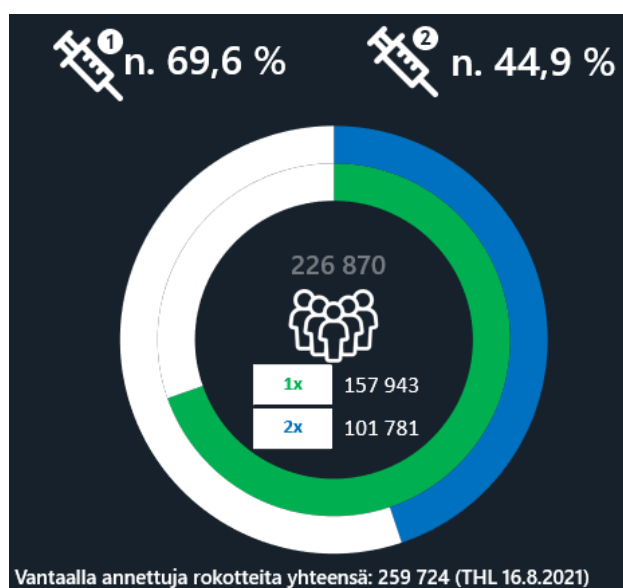
Valtakunnallisesti keskusteltiin siitä, miten ja millä aikataululla yhteiskunta voidaan avata ja rajoitukset poistaa. Valtakunnallisesti keskusteltiin myös kolmannen rokotteen antamisesta. 17.9.2021 alkaen käynnistyykin kolmas rokotuskierros 12 vuotta täyttäneille immuunipuutteisille henkilöille.

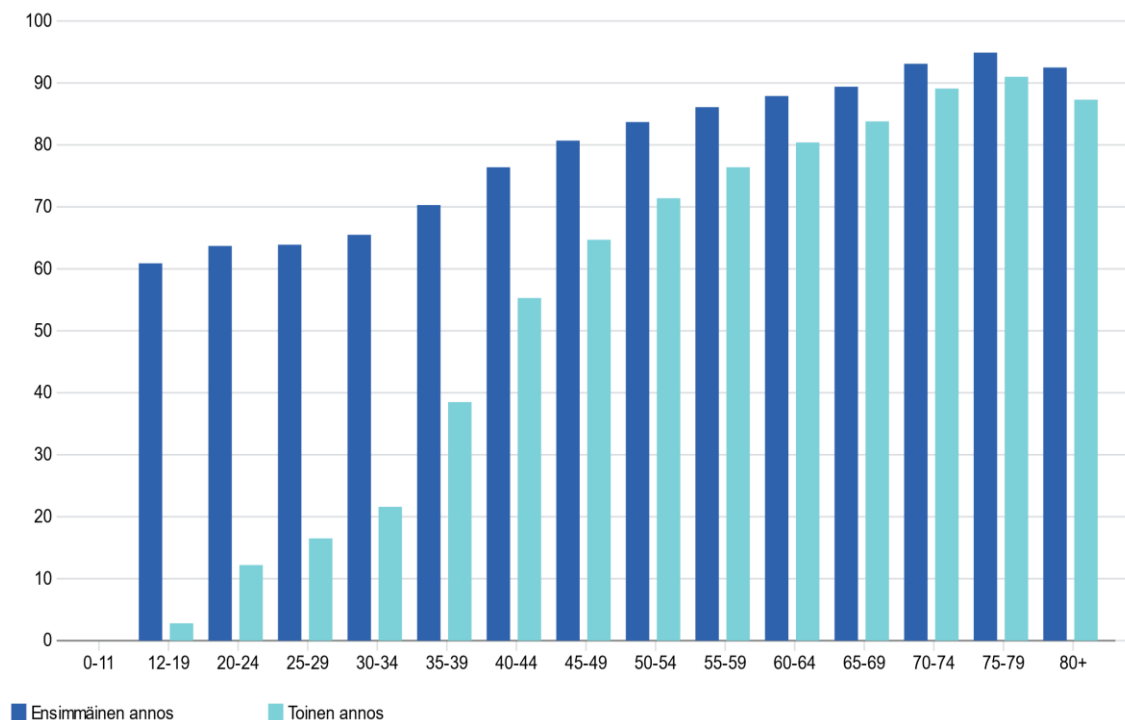
Kuva 11 Viikoittaiset tartuntamäärät 15.8.2021 asti

Kuva 12 7 ja 14 vrk tapaussummat 15.8.2021 asti

Kuva 13 Rokotustilanne 15.8.2021

Kuva 14 Rokotusten eteneminen ikäryhmittäin 15.8.2021

Kuva 15 Koronatartuntojen määrän kehitys Vantaalla maaliskuusta 2020 elokuuhun 2021

Epidemian eteneminen, viides aalto lokakuu-joulukuu 2021

Lokakuun alussa tartuntojen määrä ja ilmaantuvuus olivat edelleen korkealla tasolla ja viidettä aaltoa alettiin ennakoimaan. Keskimääräinen päivittäinen tartuntamäärä

viikon (4.10–11.10.) ajalta oli 38,3 tartuntaa vuorokaudessa. Rajoituksia alettiin kuitenkin keventämään ja esimerkiksi valtakunnallinen etätyösuositus päättyi 15.10.2021. Lokakuun alussa Vantaalla aloittivat hajautetut infektiövastaanotot, jotka toimivat Korson, Koivukylän, Martinlaakson, Myyrmäen ja Tikkurilan terveysasemilla.

Vantaalla rokotekattavuudessa oltiin eniten jäljessä nuoremmissa ikäryhmissä (alle 40-vuotiaat). Rokotuksia annettiin Hiekkaharjun Variassa, Myyrmäki-hallissa sekä Dixin, Myyrmannin ja Jumbon kauppakeskuksissa. Näiden lisäksi jalkautuvien rokotustiimien ja pop up -rokotusten avulla rokotuksia oli ympäri Vantaata. Maahanmuuttajajärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen kanssa järjestettiin myös kaksi yhteistyötilaisuutta rokotuskattavuuden parantamiseksi (Häiriötilannejohtoryhmän 14.10.2021 muistio). Kolmansia rokotuksia tarjottiin 20.10.2021 alkaen kaikille 60 vuotta täyttäneille, laitoksissa ja hoivakodeissa asuville sekä lääketieteellisille riskiryhmille 1 ja 2.

EU:n digitaalinen koronatodistus eli koronapassi otettiin käyttöön 16.10.2021. Koronapassi oli vaihtoehto esimerkiksi asiakasmäärään tai aukioloaikoihin liittyvien koronarajoitusten noudattamiselle. Koronapassi ei kuitenkaan ollut vaihtoehto rajoituksille silloin, jos viranomainen oli kieltänyt yleisötilaisuuden tai sulkenut tilan kokonaan.

Vantaalla kuudesluokkalaisten ja sitä vanhempien yleinen maskisuositus koulun tiloissa poistui 25.10.2021 alkaen pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmän linjauksen mukaisesti. Samalla poistui myös koulujen henkilökuntaa koskeva maskisuositus.

THL päivitti myös ohjeensa koronavirustestiin hakeutumisesta STM:n testausstrategian mukaiseksi. Kaksi rokotusannosta saaneen ei tarvinnut mennä testiin, vaikka oireita ilmeni. Kuitenkin edelleen suositeltiin, että kokonaan rokottamattomat tai yhden rokoteannoksen saaneet hakeutuvat oireisena testiin.

Marraskuun alussa tartuntojen määrä ja sairaalahoidon tarve alkoivat kasvaa. Rokotustahti oli myös hidastunut. STM valmisteli aiempien vaihekriteereiden tilalle tautitilanteeseen soveltuvat epidemian leviämisalueiden epidemiologiset tunnusmerkit, joita voitiin käyttää suuntaa antavana apuna toimenpiteiden tarpeen arvioinnissa.

Epidemian leviämisalueelle ominaisia tunnusmerkkejä ovat:

- Alueellisessa tai väestöryhmäkohtaisessa rokotuskattavuudessa on puute tai puutteita,
- Sosiaali- tai terveydenhuollon kuormitus kasvaa ja palvelujärjestelmän osan tai osien toimintakyky heikkenee,
- Positiivisten näytteiden osuus on $> 3,0\text{--}3,5\%$, pois lukien kohdennetut terveystarkastukset ja seulonnat,
- Jätevesiseuranta osoittaa havaituissa virusmäärissä satunnaisvaihtelun ylittävää kasvua,
- Esiintyy laajoja joukkoaltistumisia, joiden selvittäminen vaikeuttaa merkittävästi muuta epidemian torjuntatyötä,
- Jäljityksen viive rajoittaa tartuntaketjujen riskiperusteista tehokasta katkaisua,
- Tartuntojen 14 vrk:n tapaussumma koko väestössä on suuruusluokkaa $> 100 / 100\,000$ asukasta tai rokottamattoman tai jonkun muun väestöryhmän suuruusluokkaa $> 200 / 100\,000$ asukasta.

Kuva 16 Ote STM:n alueille antamasta ohjauskirjeestä koskien hybridistrategian toimintasuunnitelman täysimääräistä käyttöönottoa. Lähde: [STM](#)

Pääkaupunkiseudulla palattiin 23.11.2021 laajaan maskisuositukseen rokotussuojan tasosta riippumatta pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmän linjauksen mukaisesti. Samalla ryhmä linjasi paluusta laajaan etätyösuositukseen. Marraskuun lopussa sairaalassa olevien koronapotilaiden määrä oli THL:n tilaston mukaan nyt korkeampi kuin kertaakaan koko epidemian aikana.

Marraskuussa maailmalla levisi myös uusi virusvariantti. Ensimmäiset havainnot omikronvariantista tehtiin Etelä-Afrikassa ja Botswanassa sekä Hongkongissa. THL suositteli välttämään 26.11.2021 alkaen kaikkea matkustamista Etelä-Afrikkaan, Namibiaan, Botswanaan, Zimbabween, Lesothoon ja Eswatiniin (Swazimaa). Eteläisen Afrikan maista saapuvat ohjattiin pakolliseen terveystarkastukseen rajanylityspisteillä. Uuden omikronvariantin myötä tartuntojen määrä kasvoi. Suomessa todettiin ensimmäinen omikronvirusmuunnoksen aiheuttama tartunta 2.12.2021. (THL.)

Joulukuussa tautitapausten määrä ja ilmaantuvuusluku olivat edelleen korkealla tasolla ja kehityssuunta oli heikkenevä. Omikronin etenemistä seurattiin huolestuneena. Hätäjarrumekanismi otettiin käyttöön 22.12.2021 ja voimakkaasti heikentyneen koronatilanteen ja nopeasti leviävän omikron-virusmuunnoksen

vuoksi uusia rajoituksia tuli voimaan. Kaikki sisätiloissa järjestettävät yleisötilaisuudet ja yleiset kokoukset kiellettiin. Myös asiakas- ja yleisötiloja määrättiin suljettavaksi kokonaan. Koronapassi jäädytettiin eli sitä ei voinut ottaa käyttöön rajoitusten vaihtoehtona.

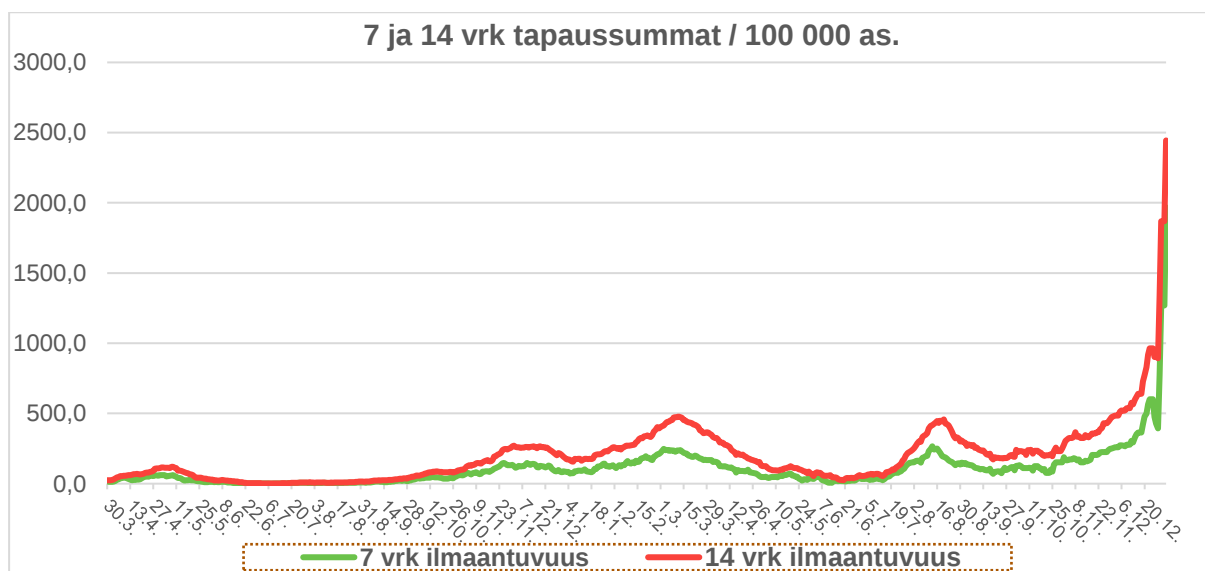
Rokotukset laajenivat nopeasti myös uusiin ryhmiin:

- 26.11.2021 alkaen kolmansia rokotteita ryhdyttiin antamaan hoitohenkilöstölle.
- 2.12.2021 alkaen ryhdyttiin tarjoamaan THL:n suosituksen mukaisesti koronarokotuksia kaikille 18 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille 5–6 kuukautta toisen rokoteannoksen jälkeen.
- 19.12.2021 alkaen riskiryhmiin kuuluvia 5–11-vuotiaita lapsia ryhdyttiin rokottamaan koronavirusta vastaan Myyrmannin ja Hiekkaharjun Varian koronarokotuspisteillä.
- 27.12.2021 alkaen neljättä koronarokotusta tarjottiin yli 12-vuotiaille voimakkaasti immuunipuutteisille henkilöille.
- 31.12.2021 alkaen tarjottiin koronarokotetta kaikille 5–11-vuotiaille lapsille. Perusterveiden 5–11-vuotiaiden rokottaminen edellytti valtioneuvoston asetusmuutosta, joka tuli voimaan 23.12.2021.

Aikajana, viides aalto (lokakuu-joulukuu 2021)

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
Lokakuu 2021 (1.10.2021)	Tartunnat: 14398 Ilmaantuvuus 7 vrk: 117,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 192,6	Rajoituksia kevennettiin Viidettä aaltoa alettiin ennakoimaan
16.10.2021	Tartunnat: 14960 Ilmaantuvuus 7 vrk: 123,5 Ilmaantuvuus 14 vrk: 233,8	Koronapassi otettiin käyttöön Viides aalto
12.11.2021	Tartunnat: 16297 Ilmaantuvuus 7 vrk: 152,2 Ilmaantuvuus 14 vrk: 325,3	STM:n uudet epidemian leviämisalueiden epidemiologiset tunnusmerkit otettiin käyttöön
15.11.2021	Tartunnat: 16550 Ilmaantuvuus 7 vrk: 158,9 Ilmaantuvuus 14 vrk: 336,1	Hybridistrategian uudistettu toimintasuunnitelma otettiin käyttöön

10.12.2021	Tartunnat: 18621 Ilmaantuvuus 7 vrk: 276,6 Ilmaantuvuus 14 vrk: 536,6	STM päivitti kansallisen koronatestaus- ja jäljitysstrategian muuttuneen epidemiatilanteen vuoksi
22.12.2021	Tartunnat: 20708 Ilmaantuvuus 7 vrk: 565,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 918,9	Hätäjarrumekanismi otetaan käyttöön
23.12.2021	Tartunnat: 20939 Ilmaantuvuus 7 vrk: 601,1 Ilmaantuvuus 14 vrk: 964,2	Uusia rajoituksia voimaan
30.12.2021	Tartunnat: 23987 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1267,9 Ilmaantuvuus 14 vrk: 1869,0	Koronapassin jäädytys

Kuva 17 7 ja 14 vuorokauden ilmaantuvuus maaliskuusta 2020 joulukuuhun 2021

Epidemian eteneminen, viides aalto tammikuu-maaliskuu 2022

Tammikuun alussa tautitapausten määrä ja ilmaantuvuusluku olivat ennätysellisen korkealla tasolla ja epidemian kehityssuunta oli edelleen heikkenevä. Omikron-virusmuunnos levisi nopeammin kuin mikään aiempi muunnos. Johtokeskuksen tilanneraportin (10.1.2022) mukaan koronartuntojen lähde oli tiedossa enää vain 2,2 % tapauksista.

1.1.2022 alkaen Vantaan kaupunki tarjosi rokotuksia myös muilta paikkakunnilta työhön tuleville kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusalan työntekijöilleen.

Tammikuussa tartuntatautilakiin säädettiin uusi, väliaikaisesti voimassa oleva pykälä (48 a), jolla voidaan edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon työnantajalta velvollisuutta huolehtia siitä, että henkilöstö ei aiheuta hoidettaville koronaviruksen tartuntavaaraa. Säännös astui voimaan 1.1.2022 kuukauden siirtymäajalla ja se on voimassa 31.12.2022 saakka.

Useissa HUS-alueen kunnissa, kuten myös Vantaalla, luovuttiin 21.1.2022 viranomaisen asettamasta koronaeristyksestä, koska perustetta laajamittaisille eristyspäätöksille ei enää ollut. Tartuntataudeista vastaavan lääkärin tekemiä eristyspäätöksiä käytetään jatkossa vain tilanteissa, joissa aidosti pystytään ehkäisemään jatkotartuntoja.

Aluevaalit järjestettiin epidemiatilanteen edellyttämällä järjestelyillä. Ennakkoäänestys oli käynnissä 12.-18.1.2022 ja varsinainen vaalipäivä oli 23.1.2022. Toimitsijat ohjeistettiin huolehtimaan äänestystilan sekä äänestäjien koronaturvallisuudesta. Eristyksessä tai karanteenissa olevan oli mahdollista äänestää ulkona vaalipäivänä.

Koronaepidemian huippu saavutettiin 25.1.2022 pääkaupunkiseudulla, jolloin sosiaali- ja terveydenhuollon kuormituksen nousu pysähtyi ja kääntyi laskuun. 1.2.2022 alkaen AVI kumosi päätöksen, jolla oli määrätty tiettyjä liikunta-, harrastus- ja virkistystiloja suljettavaksi. Samalla lievennettiin yleisötilaisuuksia ja yleisiä kokouksia koskevia rajoituksia. Sisätiloissa oli mahdollista järjestää enintään 50 hengen tilaisuuksia, jos kaikilla osallistujilla oli määritellyt istumapaikat.

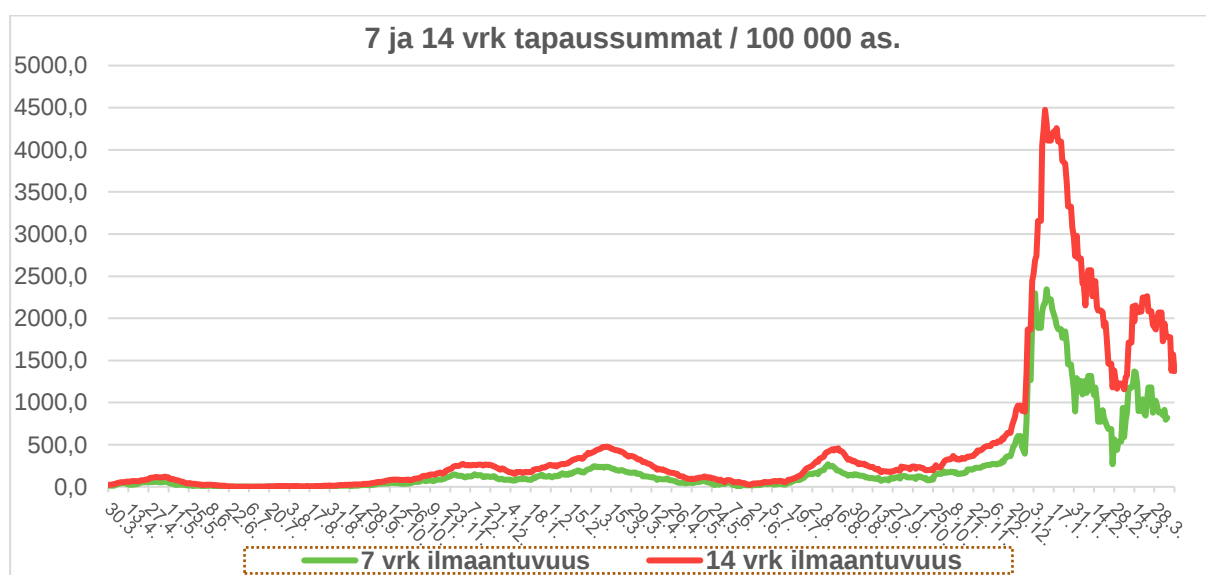
STM päivitti 10.2.2022 kansallisen testaus- ja jäljitysstrategian. Sen tavoitteena on tunnistaa vaikeiden hengitystieinfektioiden aiheuttajat ja ehkäistä tartuntojen leviäminen erityisesti väestöryhmissä, joilla vaikean tautimuodon riski on korkea. Tärkeimpiä näytteenoton kriteerejä ovat henkilön oireisuus ja hoidon tarve, vakavalle taudille alttiiden riskiryhmien suojeleminen sekä terveydenhuollon kantokyvyn turvaaminen.

Koronapassin jäädytys päättyi 28.2.2022. Samana päivänä tuli myös voimaan tartuntatautipäivärahan hakemista koskevat lakimuutokset, joissa säädettiin

koronan leviämiskorkeus vuoksi pois töistä jääville oikeus tartuntatautipäivärahaan ilman virallista eristämismääräystä. Lait ovat voimassa 30.6.2022 asti.

Helmikuun aikana lievennettiin myös ravintolarajoituksia ja maaliskuun alussa purettiin kaikki ravintoloita koskevat rajoitukset. 15.3.2022 päättyi määräys asiakas- ja yleisötilojen terveysturvallisesta käytöstä, joka tarkoitti sitä, että kaikki rajoitukset oli purettu. Jäljellä oli vain maskisuositukset.

Vantaa alkoi 25.3.2022 alkaen tarjoamaan neljättä koronarokotusta kaikille 80 vuotta täyttäneille ja iäkkäiden hoivakodeissa asuville THL:n suosituksen mukaisesti.

Kuva 18 7 ja 14 vuorokauden ilmaantuvuus maaliskuusta 2020 huhtikuuhun 2022

Aikajana, viides aalto (tammikuu-maaliskuu 2022)

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus	Tapahtumat/toimenpiteet
21.1.2021	Tartunnat: 38370 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1873,2 Ilmaantuvuus 14 vrk: 4096,6	Viranomaisen asettamasta koronaeristyksestä luovutaan
23.1.2021	Tartunnat: 40137 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1767,1 Ilmaantuvuus 14 vrk: 3870,7	Aluevaalien vaalipäivä
25.1.2021	Tartunnat: 41326 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1842,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 3836,6	Koronaepidemian huippu saavutettu pääkaupunkiseudulla

1.2.2022	Tartunnat: 43477 Ilmaantuvuus 7 vrk: 894,8 Ilmaantuvuus 14 vrk: 2737,6	Rajoituksia aletaan keventämään
10.2.2022	Tartunnat: 48049 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1315,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 2572,0	STM päivitti kansallisen Covid-19-testaus- ja jäljitysstrategia
28.2.2022	Tartunnat: 52385 Ilmaantuvuus 7 vrk: 564,5 Ilmaantuvuus 14 vrk: 1379,8	Koronapassin jäädytys ja valtakunnallinen etätyösuositus päättyi
1.3.2022	Tartunnat: 52386 Ilmaantuvuus 7 vrk: 508,3 Ilmaantuvuus 14 vrk: 1273,7	Ravintolarajoitukset purettiin
15.3.2022	Tartunnat: 57559 Ilmaantuvuus 7 vrk: 1359,4 Ilmaantuvuus 14 vrk: 2151,9	Kaikki rajoitukset purettiin, jäljellä oli vain maskisuositus

Epidemiatilanne huhti-toukokuussa 2022

Huhtikuussa koronavirusepidemia ei edelleenkään osoittanut laantumisen merkkejä Suomessa. Sairaalahoidossa olevien koronapotilaiden määrä oli edelleen korkealla tasolla. Toukokuussa sairaalahoitoa tarvitsevien koronapotilaiden määrä kääntyi kuitenkin laskuun. Tartuntojen määrä on myös korkea.

Vaikka koronataapauksien määrä oli huhtikuussa edelleen korkealla, THL poisti yleisen kasvomaskisuosituksensa kolmea poikkeusta lukuun ottamatta. THL suosittelee maskin käyttöä edelleen julkisissa sisätiloissa ja liikennevälineissä niille, jotka hakeutuvat koronaepäilyn vuoksi hoitoon tai testiin, niille, joilla on hengitystieinfektion oireita, mutta kodin ulkopuolella liikkuminen on välttämätöntä ja niille, jotka tietävät altistuneensa koronavirukselle (esim. perheessä on todettu tartuntoja) ja kodin ulkopuoliset lähikontaktit eivät ole vältettävissä. Oireisille suositellaan aina ensisijaisesti pysymistä kotona oireiden väistymiseen saakka. Suosituksen päivityksestä huolimatta jokainen voi oman harkintansa mukaan edelleen käyttää maskia esimerkiksi sellaisissa sisätiloissa, joissa lähikontaktien välttäminen on vaikeaa.

Vantaa tarjoaa 6.5.2022 alkaen neljättä koronarokotusta kotihoidon tai omaishoidon piirissä oleville ikääntyneille sekä niille iäkkäille, joiden terveys ja toimintakyky on merkittävästi heikentynyt. Neljänsien rokotusten laajentaminen perustuu THL:n uuteen suositukseen. THL:n tämänhetkisen arvion mukaan muulle väestölle

neljänsistä annoksista on suurempi lääketieteellinen hyöty, jos ne jaetaan myöhemmin. Mahdollinen ajankohta on syksyllä.

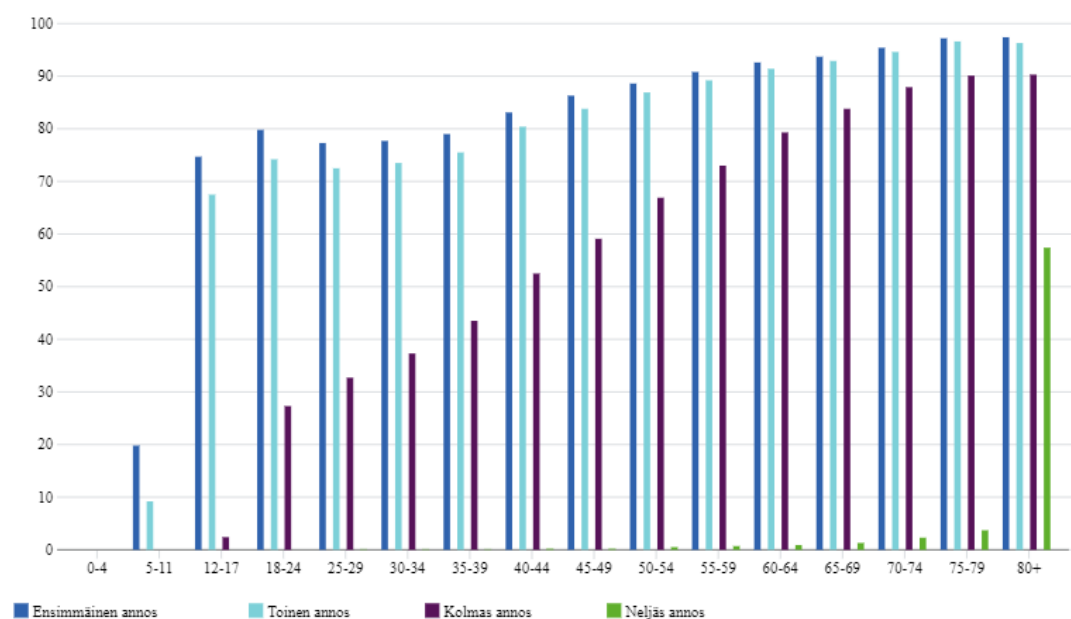
Aikajana, huhtikuu-toukokuu 2022

Päivämäärä	Tartuntamäärä ja ilmaantuvuus*	Tapahtumat/toimenpiteet
14.4.2022 (viikko 15)	Tartunnat: 64415 Ilmaantuvuus 7 vrk: 488,0 Ilmaantuvuus 14 vrk: 1775,8	THL:n yleinen kasvomaskisuositus kansalaisille poistuu kolmea poikkeusta lukuun ottamatta
5.5.2022 (viikko 18)	Tartunnat: 70413 Ilmaantuvuus 7 vrk: 559,5 Ilmaantuvuus 14 vrk: 922,6	THL suosittelee neljättä rokoteannosta iäkkäille, jotka ovat järjestetyn kotihoidon tai omaishoidon piirissä sekä muillekin iäkkäille, joiden terveys ja toimintakyky ovat heikentyneet

*7.4.2022 alkaen THL päivitti tiedot koronatapauksista kerran viikossa

Tämän muistion päivitystä viimeisteltäessä Suomessa on todettu koko koronavirusepidemian aikana kaikkiaan 1 081 225 ja Vantaalla 71 552 tautitapausta (19.5.2022). Vantaalla 5.5.-18.5.2022 välisenä aikana uusien tapausten ilmaantuvuus väestöön suhteutettuna on 473 tapausta 1000 000 asukasta nähden. Tautiin on menehtynyt yhteensä 170 vantaalaista (16.5.2022).

Rokotustilanne Vantaalla on hyvä. Yli 18-vuotiaista vantaalaisista ensimmäisen annoksen on saanut 85,6 %, toisen annoksen 82,8 % ja kolmannen annoksen 57,4 %. Neljännen annoksen on saanut 3,2 % ja yli 80-vuotiaista neljännen annoksen on saanut jo 57,4 %.

Kuva 19 Rokotuskattavuus (%) ikäryhmittäin Vantaalla, 18.5.2022 tilanne. Lähde: THL

Epidemia näyttää rauhoittuvan kesää kohti. Tartuntojen määrä, ilmaantuvuusluku ja sairaalahoidon kuormitus ovat laskussa. Kuitenkin mahdollista uutta tartunta-aaltoa ennustetaan syksyille.

EPIDEMIAN VAIKUTUKSET VANTAALLA

Häiriötilannejohtaminen

Vantaan kaupungin valmiusohjeen mukaisesti häiriötilanteiden johtamista varten perustettiin kaupunginjohtajan päätöksellä erillinen johtoryhmä maaliskuussa 2020. Sen tehtävänä on vastata häiriötilanteen vaatimien toimenpiteiden kokonaishallinnasta, tehdä kyseisessä häiriötilanteessa tarvittavat linjaukset ja seurata aktiivisesti tilanteen kehittymistä. Päätöksenteko tapahtuu hallintosäännön tai sen perusteella erikseen tehtyjen delegointipäätösten mukaisesti.

Häiriötilannejohtoryhmään kuuluvat kaupungin johtoryhmän jäsenet, turvallisuuspäällikkö, tietohallintojohtaja, kaupungininsinööri, terveystalouden johtaja, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja, perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, ensimmäinen kaupungineläinlääkäri, kaupunginlakimies ja Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen edustaja. Häiriötilannejohtoryhmä on tarpeen mukaan itse täydentänyt kokoonpanoaan kutsumalla ryhmään tarvittavia asiantuntijoita. Häiriötilannejohtoryhmän puheenjohtajana toimii kaupunginjohtaja.

Heti häiriötilanteen alussa toteutettiin hallintosääntömuutos, jossa kaupunginjohtajalle annettiin häiriötilanteiden ajalle ja poikkeusoloihin erityistä päätösvaltaa, jolla hän voi käyttää normaaliolojen hallintosäännön määrittelemästä toimivallasta poiketen päätösvaltaa peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi, milloin asia koskee toimenpiteiden yhteensovittamista eri toimialueiden välillä, taloudellisten resurssien tai henkilöstöresurssien suuntaamista, tiedottamista tai muuta häiriötilanteen hoitamiseksi välttämätöntä päätöstä. Tämä päätösvalta on mahdollistanut tilanteen vaatiman nopean toiminnan. Kaupunginhallituksella on ollut näihin kaupunginjohtajan päätöksiin otto-oikeus, mutta se ei ole käyttänyt tätä oikeuttaan kertaakaan.

Häiriötilanteen johtamisen tueksi ja tilannekuvan ylläpitämiseksi perustettiin kaupungille myös erillinen johtokeskus. Turvallisuuspäällikkö toimii johtokeskuksen esimiehenä. Johtokeskuksen toiminnan ylläpitämiseen ja johtokeskukseen on kutsuttu lisähenkilöstöä muualta organisaatiosta. Johtokeskuksen perustehtävä on kaupungin häiriötilannejohtamisen tukeminen tekemällä tilannekuvaa, tilanapäiväkirjaa, tiedonhankintaa, tilannekatsauksia ja tilanneraportteja. Korona-tilannekuvasta on laadittu säännölliset raportit, joista käy tiivistetysti ilmi tärkeimmät tapahtumat ja toimenpiteet toimialoilta, palvelualueilta ja yhteistyötahoilta sekä

toimialojen toimintakyky ja arvio tilanteen kehityksestä. 1.5.2022 alkaen raportointi koronatilanteesta siirtyi sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan vastuulle.

Ensimmäisen kerran koronaepidemiaa käsiteltiin kaupungin johtoryhmässä 2.3.2020.

Ensimmäinen häiriötilannejohtoryhmän kokous pidettiin 12.3.2020.

Häiriötilannejohtoryhmällä on ollut toukokuun 2022 loppuun mennessä yhteensä 171 kokousta.

Johtokeskus on laatinut 308 tilanneraporttia koronapandemian aikana.

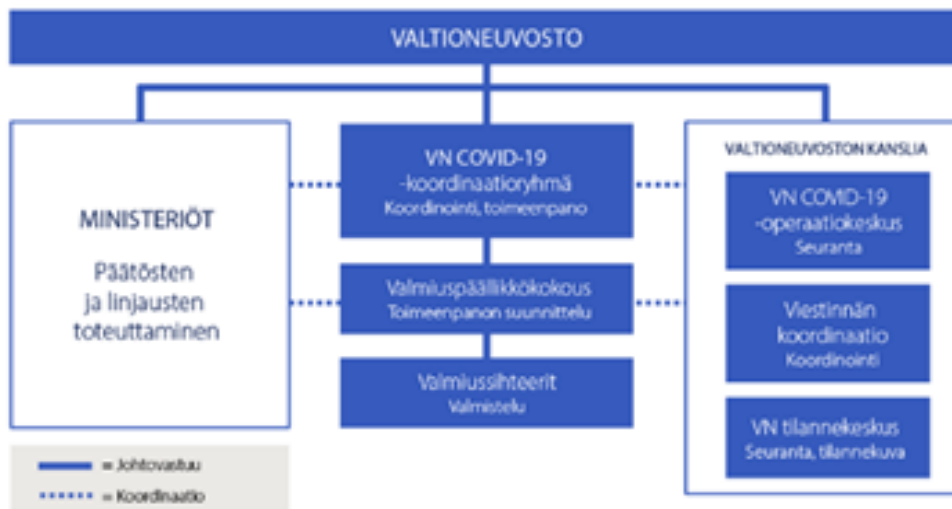
Kaupunginjohtaja on antanut kaupunginvaltuustolle ja -hallitukselle koronakatsauksen lähes jokaisen kokouksen aluksi.

Häiriötilannejohtoryhmän linjausluettelot on lähetetty tiedoksi koko valtuustolle ja kaupunginhallitukselle kokousten jälkeen, jos kokouksessa on tehty uusia linjauksia.

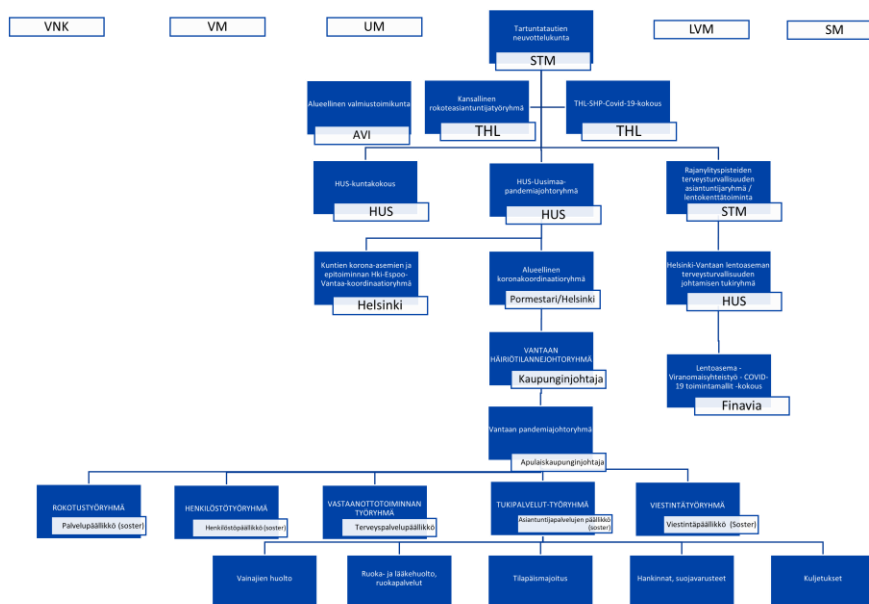
Koronakatsaus on annettu myös lähes jokaisessa kaupungin yhteistoimintaryhmän kokouksessa.

Kaupunginjohtaja on pitänyt koronavirustilanteesta useita kymmeniä henkilöstöinfoja sekä mediainfoja.

Valtioneuvoston poikkeusolojen johtaminen koronaviruksessa

Kuva 20 Valtioneuvoston poikkeusolojen johtamisorganisaatio

Kuva 21 Ministeriöiden ja muiden toimijoiden roolit poikkeusolojen johtamisessa

Viestintä

Monikanavaisen ja monikielisen viestinnän merkitys on ollut hyvin keskeinen häiriötilanteessa. Tähän kappaleeseen on koottu keskeisiä koronaepidemiaan liittyviä tunnuslukuja ja tietoja ajalta maaliskuu 2020–toukokuu 2021 sekä ajalta toukokuu 2021–toukokuu 2022.

Vantaa.fi viestinnän pääkanava

Koronaviestinnän pääkanavaksi perustettiin maaliskuussa 2020 vantaa.fi-kotisivuille oma koronasivusto vantaa.fi/korona. Ensimmäisen koronavuoden aikana kaupunki julkaisi ja jakeli yhteensä 473 koronatiedotetta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Näiden pääkielien lisäksi sivulta löytyy ajankohtaista koronatietoa viroksi, venäjäksi, somaliksi, arabiaksi, albaniaksi ja dariksi. Kieliversioilla oli vuoden aikana tuhansia käyttäjiä, joten monikielisen viestinnän tärkeys korostui selvästi pandemian aikana.

Monikielinen koronaviestintä

Muilla kuin kotimaisilla kielillä vantaalaisille viestittiin monin tavoin. Tälle kohderyhmälle on viestitty englanniksi, venäjäksi, viroksi, arabiaksi, somaliksi, albaniaksi ja dariksi. Monikielisille on vaihtelevalla kielivalikoimalla tarjottu tietoa muun muassa somekampanjoissa, verkkosivuilla, koronabotilla, bussipysäkkien ja kauppakeskusten mainoksissa, kaupungin infonäytöissä, järjestöille tuotetuissa julisteissa sekä koronaa ja -rokotuksia käsittelevissä videoissa. Videoiden katselumäärät: englantia 237 katselua, ranska 80, somali 149, suomi 3600, albania 394, arabia 220, venäjä 221, viro 95 katselua ja ruotsi 81 katselua. Kaikkiin vantaalaistalouksiin jaettiin 9-kielinen koronaesite, jota jaettiin myös kaupungin ja järjestöjen eri pisteissä. Kaupunki on järjestänyt yleisiä infotilaisuuksia sekä kaupunginjohtajan keskustelutilaisuuksia koronasta ja rokotteista. Järjestöjen kanssa on jaettu maskeja. Koronatietoa on jaettu monikielisesti myös Wilmassa ja Asukaslehdessä.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialalla kaikki koronaviestit on lähetetty suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, sekä lisäksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen viestit viroksi, venäjäksi, arabiaksi, albaniaksi ja somaliksi.

Kaupunginjohtajan koronainfot

Kaupunginjohtaja on pitänyt koko epidemian ajan säännöllisesti mediainfoja Vantaan koronatilanteesta. Vantaa-kanavan kautta lähetetyt infot olivat maaliskuun 2020 ja kesäkuun alun 2021 välillä keränneet yhteensä liki 40 000 katselua. Infoja on striimattu useaan otteeseen suorana myös Yle Areenassa, Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä, joiden kautta katsojamäärät ovat olleet vielä tätäkin suurempia. Lisäksi Vantaa-kanavalla julkaistiin myös PKS-koronakoordinaatioryhmän mediainfoja.

Maksettu mainonta

Koronaviestinnässä käytettiin myös maksettua mainontaa, jälleen kuntalaisten saavutettavuuden varmistamiseksi. Vantaan Sanomissa julkaistiin yhteensä kolme tiedotusaukeamaa. Lisäksi vuoden aikana tehtiin useita monikielisiä (suomi, ruotsi, englanti, viro, venäjä, somali, arabia, albania, norja, tanska, islanti) sosiaalisen median kampanjoita, joilla tavoitettiin yhteensä lähes 280 000 henkilöä.

Korona-auto

Viestinnässä kokeiltiin myös aivan uudenlaisia viestintäkeinoja. Koronatietoa jakava auto kiersi Vantaalla keväällä 2020, joului-tammikuussa 2020–2021 ja maaliskuussa 2021. Maaliskuussa 2021 yhteistyötä tehtiin SPR:n kanssa ja jalkautuvat, monikieliset koronaneuvojat päivystivät kauppakeskuksilla. Autosta jaettiin n. 5000 maskia ja 2000 tiedotetta koronasta.

Sisäinen koronaviestintä

Kaupunginjohtajan videoinfoja kaupungin henkilöstölle julkaistiin ensimmäisen koronavuoden aikana yhteensä 32 kappaletta ja toisena koronavuonna yhteensä 19 kappaletta. Videot julkaistiin kaupungin intrassa ja koko kaupungin Yammerissa.

Sisäisiä koronatiedotteita julkaistiin pandemian ensimmäisen vuoden aikana yhteensä 55 kappaletta ja 1.5.2021–19.5.2022 välisenä aikana yhteensä 32 kappaletta. 19.5.2022 mennessä tiedotteille oli kertynyt yhteensä 27 139 näyttökertaa. Mukaan on laskettu tiedotteet, jotka koskevat henkilöstölinjauksia, työskentelyohjeistuksia, häiriötilannejohtoryhmän päätöksiä sekä koronan aikaista

työhyvinvointia, etätöitä ja johtamista. Lisäksi mukaan on laskettu kaupunginjohtajan henkilöstöinfojen videokatsauksista tehdyt uutiset, joita alettiin julkaista erillisinä uutisina maaliskuussa 2022. Keskeisimmät tiedotteet on intran lisäksi lähetetty laajalla sähköpostijakelulla. Intran koronasivuston Henkilöstölinjauksia-osiossa on vierailtu 19.5.2022 mennessä yhteensä lähes 40 300 kertaa ja Ohjeita työntekoon -osiossa yhteensä yli 23 400 kertaa. Lisäksi korona-aiheita ollut esillä tarpeen mukaan kuukausittain lähtevässä esihenkilöiden uutiskirjeessä, ja Vantaan koronatilanteesta tehtiin tarkastelujaksolla viikoittaista mediaseurantaa viikoilla 17–40/2021.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan viestintä

Toukokuiden 2021 ja 2022 välisenä aikana sosiaali- ja terveydenhuollon Twitter-tilillä julkaistiin korona-aiheisia twittejä 125 kappaletta ja 9 re-twiittausta. Intrauutisia julkaistiin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle yhteensä 13 kappaletta. Vantaa.fi:ssä julkaistuja tiedotteita tai uutisia oli 87 kappaletta ja lehdistölle lähetettyjä tiedotteita 22 kappaletta. Lisäksi useita verkkosivuja on pidetty ajantasaisina. Erilaisia julisteita sekä infonäyttö-dioja on ollut terveysasemilla, Vantaa-infossa sekä kirjastoissa.

Terveyspalvelujen toiminnasta on runsaasti sisäistä sekä ulkoista viestintää koronaan liittyen: koronan vaikutukset palveluntuotantoon, tartuntatautiyksikön ohjeet eri toimijoille, lentokentän terveysturvallisuustoiminta, eristys- ja karanteeniohjeistus, koronaan liittyvät muut ohjeet kuntalaisille, pandemiaterveysasematoiminta ja infektiovastaanotot, tartunnanjäljitys, koronanäytteenotto ja koronarokotukset.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa sisäinen koronaviestintä on tapahtunut linjajohdon kautta ajantasaisesti sisältäen mm. eristys- karanteeni- koronarokotus- ja hygieniaoheistukset. Koronaan liittyvä henkilöstötilannekatsaus on koottu ja raportoitu viikoittain. Häiriötilannejohtoryhmän päätökset on viestitty viiveettä sähköpostitse työntekijöille. Intran koronasivustoa on mainostettu.

Suun terveydenhuollossa viestittiin pandemian vuoksi tehdyistä erityisjärjestelyistä liittyen pandemiatuotantoon. Suun terveydenhuollon työskentelyyn on tullut koko pandemian ajan erityisohjeita sekä THL:ltä sekä alueellisesti HUS:lta. On pidetty huolta siitä, että henkilökunnalla on tieto toimenpideohjeista sekä edellytykset toteuttaa niitä.

Vanhus- ja vammaispalveluissa asiakkaiden, potilaiden, omaisten, läheisten ja ostopalvelukumppaneiden tiedottaminen ja yhteinen vuoropuhelu ovat korostuneet koko pandemian ajan.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan viestintä

Kasvatuksen ja oppimisen toimialalla toukokuiden 2021 ja 2022 välisenä aikana on julkaistu 52 koronauutista verkkosivuilla (kieliversiot suomi, ruotsi, englantia sekä viro, venäjä, arabia, albania ja somali). Sisäisiä intrajulkaisuja ja –ohjeita koronaan liittyen on julkaistu 97. Wilman ja Studentan kautta on jaettu 63 tiedotetta, ja sähköpostitse rehtoreiden ja päiväkodinjohtajien kautta 90 viestiä (huom. kieliversiot suomi, ruotsi, englantia sekä viro, venäjä, arabia, albania ja somali). Kaupungin ja kasvatuksen ja oppimisen toimialan omissa somekanavissa koronaan liittyen on julkaistu ja vastattu 66 kertaa. Yhteensä toimialalta on koronaviestejä toukokuiden 2021 ja 2022 välisenä aika julkaistu 368 kpl.

Epidemiaan liittyvät lainsäädännön muutokset, lausunnot ja edunvalvonta

Koronaepidemiaan liittyviä erilaisia lausuntopyyntöjä on tullut eri viranomaisilta useita kymmeniä. Koronaepidemiaan liittyvissä lainsäädäntömuutoksissa vantaalaiset asiantuntijat ovat olleet myös eduskunnassa eri valiokunnissa kuultavina. Keskeisimmät lausunnot ovat liittyneet tartuntatautilakiin, maahantuloon, liikkumisvapauden määräaikaisiin rajoituksiin, häiriötilanteiden johtamiseen, tilannekuvaan, palveluihin, jne. Lisäksi Vantaa sai ainoana kuntana mahdollisuuden lausua onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostuksen luonnoksesta koronaepidemian ensimmäisestä vaiheesta Suomessa.

Lausuntopyynnöistä valtaosa on tullut erittäin lyhyellä valmisteluajalla, jonka vuoksi niitä ei ole voitu viedä kaupunginhallituksen käsiteltäväksi, vaan valtaosa on annettu kaupunginjohtajan päätöksillä. Kaupunginhallitusta on kuitenkin säännöllisesti informoitu valmistelussa olevista lainsäädännön muutoksista ja Vantaan näkökulmista niihin.

Epidemia on lisännyt yhteistyötä ja yhteistyön tarvetta organisaation sisällä mutta myös suhteessa muihin kaupunkeihin ja viranomaisiin. Kunta-valtio-suhde on ollut kriisissä erittäin keskeinen. Erityisesti epidemian alkuvaiheessa oli suuria haasteita siinä, että tieto valtion linjauksista ja rajoituksista ei kulkenut etukäteen kuntiin, vaikka kuntien vastuulla oli hoitaa lähes kaikkien rajoitusten ja muiden toimenpiteiden toimeenpano. Kesken kriisin erittäin nopealla aikataululla valmistellut lainsäädäntömuutokset ovat olleet myös suuri haaste, koska niiden valmistelussa ei ole kuultu asianosaisia riittävästi eikä siten pystytty hahmottamaan lainsäädäntömuutosten vaikutuksia käytännön toimintaan. Edunvalvonnan merkitys onkin korostunut ja erityisesti suuret kaupungit ovat pyrkineet yhdessä tuomaan kaupunkien ja kaupunkilaisten näkökulmaa esille niin virallisissa yhteyksissä kuin yhteiskunnallisen keskustelunkin kautta.

Kaupungin eri toimijat ovat osallistuneet erilaisiin kansallisiin ja HUS:n alueen asiantuntija- ja tilannekuvatyöryhmiin. Lisäksi esimerkiksi perhe- ja sosiaalipalvelut ovat raportoineet säännöllisesti mm. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) koronaepidemian vaikutuksista palveluihin.

Koronaepidemian vaikutukset vantaalaisiin

Seuraavassa osiossa on kuvattu koronaepidemian ja sen aiheuttamisen rajoitustoimenpiteiden keskeisiä vaikutuksia vantaalaisiin.

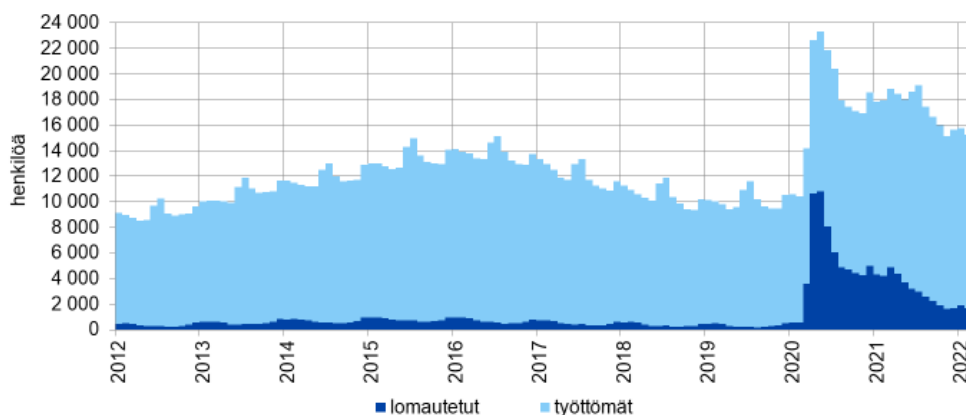
Työttömyyden kasvu

Pandemian ja siihen liittyvien rajoitustoimien myötä työttömyysluvut kasvoivat vuonna 2020 erittäin voimakkaasti Vantaalla niin irtisanomisten kuin lomautustenkin kautta.

Kaupungin työllisyystilanne oli vuoden 2020 alussa hyvä. Koronaepidemian myötä työttömyysaste nousi helmikuun 2020 8,6 prosentista jo toukokuuhun mennessä jopa 19,2 prosenttiin. Työttömiä työnhakijoita oli tuolloin noin 23 300 henkeä, heistä lomautettuja noin 10 800. Elokuuhun 2020 mennessä työttömyysaste laski Vantaalla, kuten muissakin suurissa kaupungeissa selvästi. Heinäkuun 2021 lopun työttömyysaste oli 15,2 % ja maaliskuun 2022 lopun 11,3 %. Kun syyskuussa 2020 lomautettuja henkilöitä oli yli 4800, oli määrä 9.5.2022 enää 909 henkilöä. Samaan aikaan avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut yli viiteen tuhanteen.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on kääntynyt vuoden 2022 aikana helmi-maaliskuun taitteessa laskuun. Vuoden 2020 helmikuussa pitkäaikaistyöttömiä oli 2 639 ja heinäkuussa 2021 määrä oli kasvanut 6 396 henkilöön. Helmikuussa 2022 pitkäaikaistyöttömiä oli 6700 henkilöä ja maaliskuussa 2022 6500 henkilöä. Vaikka laskua työttömien ja lomautettujen määrässä on, työttömyys ei ole kuitenkaan korjaantunut pandemiaa edeltävälle tasolle, johtuen pitkälti vantaalaisen työttömyyden rakenteesta.

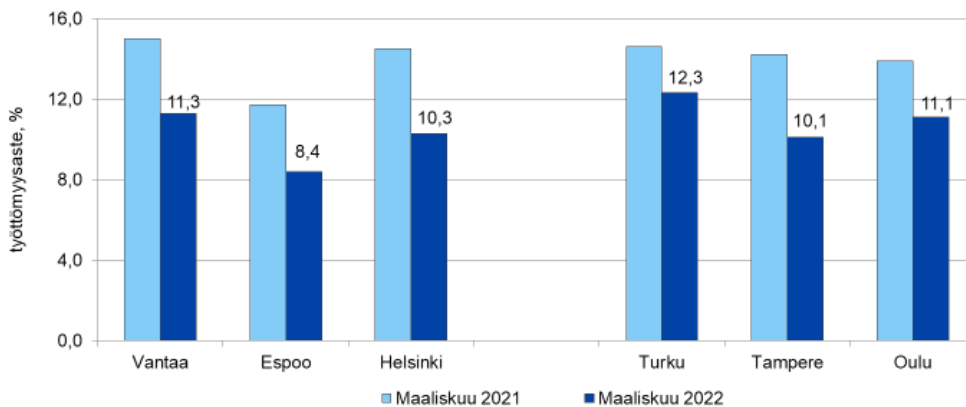
Työttömät ja lomautetut kuukausittain Vantaalla vuoden 2012 tammikuusta lähtien

Lähde: TEM, päivitetty 2.5.2022

Kuva 22 Työttömyyden kehitys vuodesta 2012 lähtien

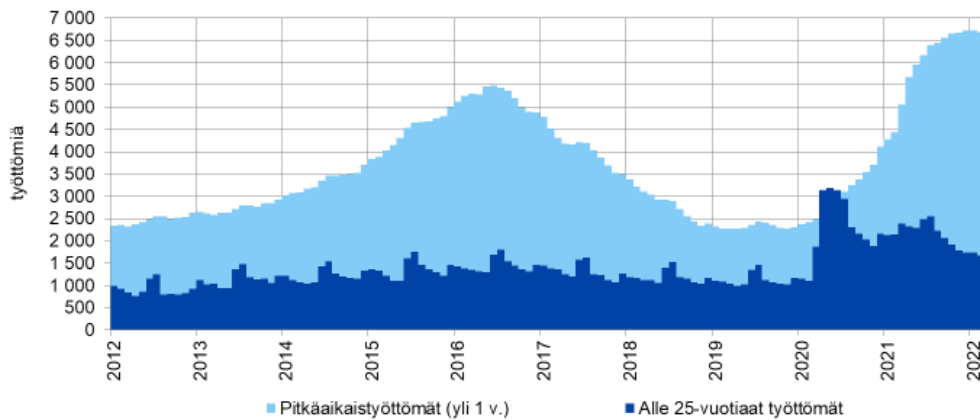
Työttömyysaste (%) Vantaalla ja muissa suurissa kaupungeissa 2021 ja 2022

Lähde: TEM, päivitetty 2.5.2022

Kuva 23 Työttömyysaste suurissa kaupungeissa maaliskuu 2021 ja maaliskuu 2022

Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien määrät Vantaalla vuoden 2012 tammikuusta lähtien

Lähde: TEM, päivitetty 2.5.2022

Kuva 24 Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien määrät Vantaalla vuodesta 2012 lähtien

Työttömyys ja vähävaraisuus vaikuttavat monin tavoin ihmisiin ja heidän lähipiiriinsä. Kansaneläkelaitoksen tilastoista on nähtävissä koronavuoden vaikutus myös vantaalaisten perustoimeentulotuen piiriin siirtyneiden lukumäärän kasvuna. Vuonna 2020 toimeentulotukea saaneita kotitalouksia oli 18 849, mikä oli noin 2 600 enemmän kuin vuonna 2019 vastaavana aikana. Vuonna 2021 toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä on lähtenyt hienoiseen laskuun, ollen 18 318, mikä on 531 kotitaloutta vähemmän kuin vuonna 2020. Kela maksoi epidemiakorvausta perustoimeentulotuen saajakotitalouksille loppuvuodesta 2020.

Tulonsiirtojen lisäksi kunnalle jää kuitenkin tehtäväksi löytää tapoja tukea pienituloisia tai toimeentulotuen varassa eläviä kotitalouksia tässä haastavassa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Koska työllisyyden kuntakokeilu alkoi koronavuoden aikana, on niin sanottua palveluvelkaa kertynyt sekä TE-palveluista siirtyneiden asiakkuuksien osalta että koronan vuoksi työttömäksi jääneiden asiakkaiden osalta. Työllisyyspalveluiden asiakaspalvelussa jouduttiin myös siirtymään etätöihin samalla, kun asiakkaiden palvelutarpeet olivat kaikkein suurimmillaan. Henkilökohtaisen palvelun tarpeeseen ja erityistarpeisiin oli vaikeampaa vastata suuren asiakasmäärän vuoksi. Huoli on lisääntynyt erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien kohdalla.

Pitkäaikaistyöttömien taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin arvioidaan heikentyneen. Osa asiakkaista on myös "kadonnut" ja heidän osaltaan on jouduttu keskeyttämään kuntouttava työtoiminta.

Vieraskielisten palvelut vaatisivat enemmän kasvokkaisia kohtaamisia ollakseen tehokkaampia. Digitaaliset etäpalvelut eivät myöskään tavoita kaikkia asiakkaita, ja on havaittu, että heikoimmassa asemassa olevilla on vaikeuksia käyttää etäpalveluita.

Yritykset ovat päässeet valtaosin takaisin normaaliin toimintaan lukuun ottamatta niitä aloja, missä kustannustaso on noussut merkittävästi (esim. rakentaminen ja lentoasemaympäristö). Vantaalaisten yritysten liikevaihto putosi 13 % vuoden 2020 toisella neljänneksellä verrattuna vuoden 2019 loppuun. Vuoden 2021 kolmannella neljänneksellä oli yritysten liikevaihto edelleen 8 % alle 2019 huippulukemien, mutta suunta on ollut nouseva. Palkkasumman eli maksettujen palkkojen osalta oltiin vuoden 2021 kolmannella neljänneksellä enää 3 % jäljessä vuoden 2019 tilanteesta.

Toimialoista teollisuus, rakentaminen ja kauppa ovat kaikki palautuneet hyvin ja teollisuuden liikevaihto jopa kasvanut 4 % pandemian aikana. Muut palvelut ovat vielä merkittävästi (13 %) jäljessä pandemiaa edeltäviä aikoja. Tässä heijastuu erityisesti pandemian vaikutus muun muassa liikenteeseen, matkailu- ja ravintolatoimintaan ja muuhun työhön, missä rajoitukset ovat leikanneet kysyntää. Rakennusallalla pandemiaa suurempi lähitulevaisuuden haaste on Venäjän hyökkäyksen aiheuttama kustannusshokki ja osittain työvoimapula.

Myös lentoliikenteeseen liittyvien toimintojen osalta sota on vaikuttanut erityisesti Aasian liikenteeseen, mutta tätä on osin kompensoinut muun lentomatkailun piristyminen. Huhtikuussa 2022 Helsinki-Vantaan lentoasemalla kävi yhteensä 960 000 matkustajaa, kun vuotta aiemmin matkustajamäärä oli 113 000. Lisäksi rahdin korkeammat hinnat ovat jonkin verran kompensoineet Aasian henkilöliikenteen ongelmia. Uusien yritysten perustamisessa tapahtui hyvin pieni pudotus keväällä 2020, mutta jo seuraavana talvena yritysperustanta oli palautunut normaalille tasolle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarve

Koronaepidemian vuoksi sekä lääkärien että hoitajien terveyskeskusvastaanottomäärät laskivat vuonna 2020 noin 40 000 käynnillä ja edelleen vuonna 2021 8900 käynnillä. Toisaalta sähköisen asioinnin määrä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2020 ollen vuonna 2021 yli 106 700 sähköistä

yhteydenottoa. Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon terveystarkastukset on toteutettu lakisääteisesti: leikki-ikäisten lasten lääkärin kiireettömät tarkastukseen odottavien määrä on alkanut kasvaa vuoden 2022 alusta. Kuntoutuspalvelujen käynnit ovat laskeneet 24 %. Vastaanottokäyntien vähenemisen taustalla ovat olleet mm. henkilöstösiirrot koronaan liittyviin tehtäviin sekä muille palvelualueille. Lisäksi käyntejä on toteutettu ostopalveluna, mikä ei näy edellä mainituissa käyntimäärissä.

Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista on korvautunut uudenaikaisilla toimintatavoilla muun muassa etävastaanoitoilla, ja osalla asiakkaista palvelu on jouduttu perumaan tai siirtämään ja osin asiakkaat ovat jättäneet hakeutumatta palvelun piiriin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiettyjen palvelujen tarve kasvoi epidemian aikana eikä tähän kasvuun ole vielä pystytty vastaamaan. Koronaepidemia on heijastunut erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyteen sekä lapsiperheiden ja vanhemmuuden hyvinvointiin. Ikääntyneillä näkyy tapaamisrajoitusten aiheuttamaa yksinäisyyttä ja kuntoutuspalveluiden rajatumpaa saatavuutta. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tarve on kasvanut.

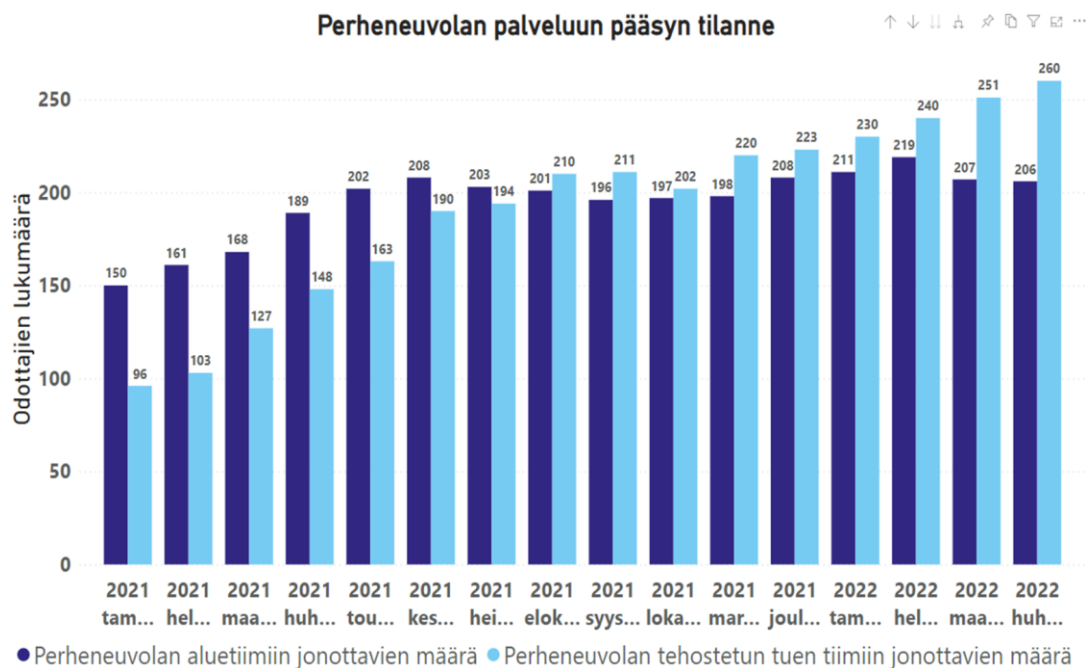
Poliisin tilastojen mukaan myös kotihälytysten määrä kasvoi merkittävästi vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna. Kotihälytystehtäviä oli Vantaalla vuonna 2020 yhteensä 4180, kun niitä vuonna 2019 oli 3476. Vuonna 2021 kotihälytystehtävien määrä oli 4123.

Kaupunkilaisille on epidemian aikana kertynyt hoitovelkaa erityisesti Martinlaakson pandemiaterveysaseman alueella. Ehkäisevän terveydenhuollon, kuntoutuksen ja suun terveydenhuollon supistukset ovat myös vaikuttaneet asiakkaisiin.

Suun terveydenhuollon kiireetön toiminta oli keskeytetty vuonna 2020 keväällä kahden kuukauden ajan sekä henkilökuntaa oli siirretty sosiaali- ja terveydenhuollon toimialla muihin tehtäviin. Liikelaitos tarvitsi toimintansa turvaamiseksi korona-avustusta vuonna 2020 2 miljoonaa euroa. Suun terveydenhuollossa jäi toteutumatta vuonna 2020 noin 60 000 käyntiä vähemmän ja vuonna 2021 käyntejä oli noin 15 000 vähemmän verrattuna vuoteen 2019. Tutkittujen potilaiden määrä oli vuonna 2020 noin 8 000 vähemmän ja vuonna 2021 noin 6000 vähemmän kuin vuonna 2019. Ennen pandemiaa kaikille hoitoa tarvitseville pystyttiin tarjoamaan aika eikä hoitojonoa ollut. Pandemian vuoksi

jouduttiin ottamaan hoitotakuujono käyttöön. Suun terveydenhuollon digitaalisia palveluita otettiin käyttöön laajemmin pandemiatilanteen jouduttamana.

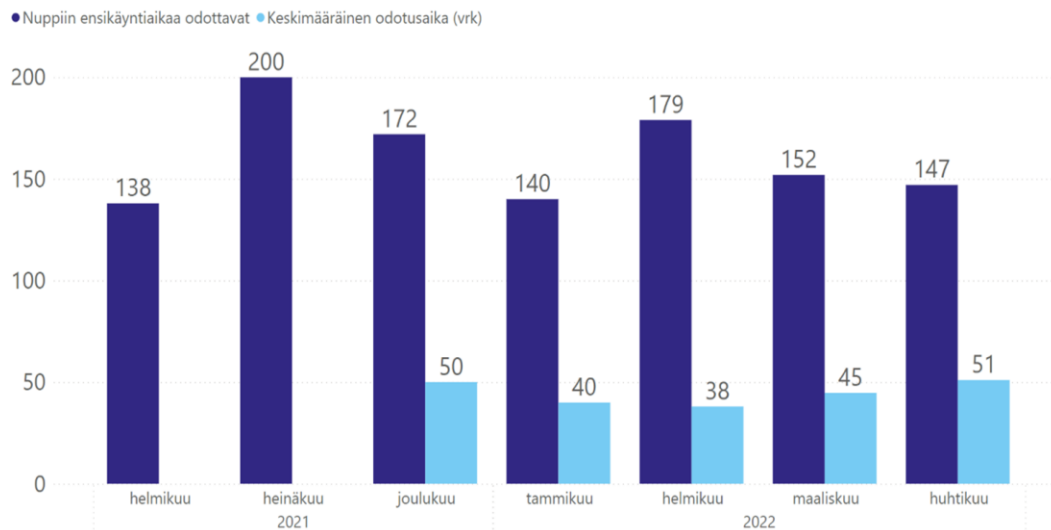
Perhe- ja sosiaalipalveluissa pandemian pitkittyminen on kasvattanut huomattavasti psykososiaalisten palvelujen tarvetta. Palveluntarpeen lisääntyminen ja palveluihin pääsyn hidastuminen koskee erityisesti perheneuvolatoimintaa, psykologipalveluja, lääkäripalveluja, nuortenkeskus Nuppia, lapsiperheiden varhaista tukea sekä perheoikeudellisia asioita. Perheneuvolatoiminnan palveluun jonottavien asiakkaiden määrä on kasvanut vuoden 2021 tammikuusta vuoden 2022 huhtikuuhun mennessä 150:stä 206:een (38 %). Perheneuvolan tehostetun tiimin toiminnassa jonottajien määrä on noussut samalla seuranta-ajalla 96:sta 260:een, mikä tarkoittaa noin 270 % kasvua. Perheneuvolatoiminnan yksikössä on kehitetty ryhmämuotoisia palveluja, vili-prosessia adhd-tyyppisesti oireileville lapsille sekä fokuosoituja lyhytinterventioita palveluun pääsyn edistämiseksi.

Kuva 25 Perheneuvolan palveluun pääsyn tilanne tammikuusta 2021 huhtikuuhun 2022. Lähde: Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti

Nuortenkeskus Nupin asiakkaiden odotusaika palveluun pääsyyn on vaihdellut ajankohdittain ja heijastaen myös koronapandemian vaikutuksia palvelujen tuottamisen resursseihin. Suurimmillaan jonotilanne on ollut heinäkuussa 2021, jolloin palveluun pääsyä odotti 200 nuorta. Nuortenkeskus Nupin toimintaa tukemaan perustettiin syksyllä 2021 hoito- ja palveluvelan purkuun kohdennettuja uusia vakansseja (1 psykologi ja 3 sairaanhoitajaa), jotka kaikki on täytetty ja näiden vakanssien vaikutus näkyy jo positiivisena tuloksena jonojen vähenemisenä. Vuoden 2021 loppuun mennessä ja vuoden 2022 alkamisen jälkeen jonotilanne on kääntynyt laskuun, ollen huhtikuussa 2022 147 nuorta. Nuortenkeskus Nupissa on

otettu tammikuussa 2022 käyttöön chat-yhteydenottokanava ja asiakkuuden alkamista on sujuvoitettu siten, että asiakas saa heti yhteydenottonsa perusteella ensitapaamisajan. Nupissa on myös laajennettu ja kehitetty nuorten vanhemmille tarjottavaa tukea.

Kuva 26 Nuortenkeskus Nupin odotusajat. Lähde: Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti.

Myös psykologipalveluissa, lääkäripalveluissa, perheoikeudellisissa palveluissa ja lapsiperheiden varhaisen tuen palveluissa asiakkaiden palveluntarve on kasvanut koronapandemian aikana. Syksyllä 2021 lääkäripalveluihin saatiin 1 erikoislääkärin vakanssi ja varhaisen tuen yksikköön 2 lähihoitajaa ja 2 sosiaaliohjaajaa.

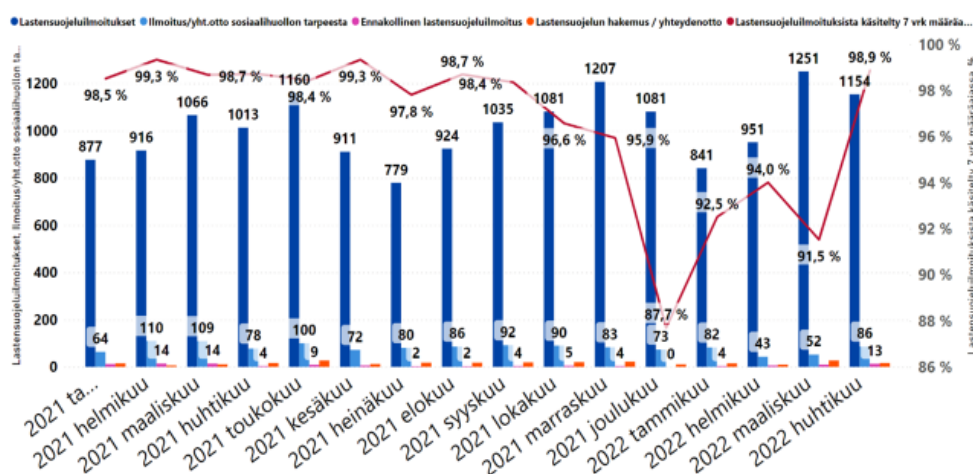
Psykologipalveluissa on keväällä 2022 onnistuttu lyhentämään palveluun pääsyn aikaa keskitetyllä ostopalvelujen koordinaatiolla.

Pahimmissa epidemian vaiheissa psykososiaalisissa palveluissa on tarjottu asiakkaille mahdollisuutta etävastaanottoihin ja etävastaanottojen mahdollisuus säilytetään tulevaisuudessakin. Pandemian alkuvaiheessa kontaktoitiin kaikki nuortenkeskus Nupin, psykologipalvelujen sekä perheneuvolatoiminnan palveluja odottavat asiakkaat, kartoitettiin tuen tarvetta ja pyrittiin mahdollisesti ohjaamaan esim. järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Tämä toistettiin kesällä 2021 ja asiakkailta tuli siitä hyvää palautetta.

Pandemian alkuvaiheessa psykososiaaliset palvelut osallistuivat ja organisovat yhdessä MLL:n kanssa perheiden ruoka- ja vaatejaon kolmella alueella. Myyrmäen piste oli toiminnassa kevään ja kesän 2020 ja Koivukylän ja Hakunilan pisteet pyörivät edelleen kohtaamispaikoissa. Kevään ja kesän 2020 ajalle pandemian ensivaiheeseen organisoitiin monitoimijainen puhelintuki opiskeluhoollon sekä järjestö- ja seurakuntatoimijoiden kanssa.

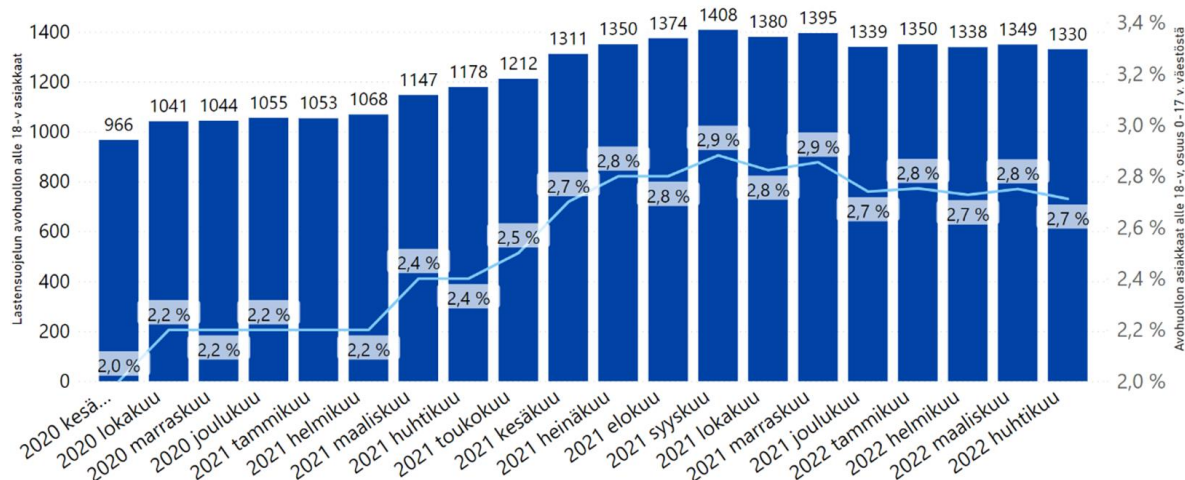
Lastensuojeluilmoitusten ja sen seurauksena myös lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät lähtivät nousuun epidemian. Asiakasmäärät ovat jatkaneet nousua, joka näkyvissä erityisesti keväästä 2021 alkaen. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on kasvanut kesäkuusta 2020 huhtikuuhun 2022 noin 38 %.

Ilmoitukset ja yhteydenotot lastensuojeluun Lastensuojeluilmoituksia käsitelty 7 vrk määräajassa (%)

Kuva 27 Lastensuojelun tilastoja tammikuusta 2021 huhtikuuhun 2022. Lähde: Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti.

Asiakkaat avohuoltoon alle 18 vuotta Avohuollon asiakkaat alle 18-v, osuus 0-17 v. väestöstä

Kuva 28 Avohuollon tilastoja kesäkuusta 2020 huhtikuuhun 2022. Lähde: Asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti.

Kuntouttavien palvelujen saatavuus on rajoitusten vuoksi heikentynyt. Vanhusten päivätoiminta ja vammaisten työ- ja päivätoiminnot ovat olleet ajoittain suljettuina ja toiminta on ollut supistettua keväästä 2020 alkaen aina kevääseen 2022 asti.

Pandemian vuoksi osittain supistettu toiminta on kasvattanut ikääntyneiden päivätoiminnan asiakkaiden palvelujen aloittamisen odotusaikoja. Ikääntyneiden kuntouttavaa päivätoimintaa järjestettiin osittaisten sulkemisten aikana omaishoidon vapaita käyttäville asiakkaille omaishoitajien jaksamisen turvaamiseksi (lakisääteinen omaishoidon vapaa) sekä omaishoidon kaltaisessa tilanteessa sekä kriisiytyneissä tilanteissa oleville. Jalkautuvaa päivätoimintaa toteutettiin omaishoidon kaltaisessa tilanteessa oleville ja syrjäytymisriskissä oleville päivätoiminnan asiakkaille. Syksyllä 2021 lisääntyneen palvelutarpeen tilanteen purkamiseksi omaa toimintaa vahvistettiin lisäämällä päivätoiminnan paikkoja. Päivätoiminnassa on kehitetty vuoden aikana myös virtuaalitoimintaa.

Jalkautuva työtoiminta aloitettiin kesäkuussa 2020 soittojen pohjalta nousseiden tarpeiden pohjalta vammaisten työ- ja päivätoiminnassa. Jalkautuvassa toiminnassa on ollut mm. pienryhmätapaamisia, yhteydenottoja asiakkaisiin sekä jalkautumisia asumisyksiköihin. Myös virtuaalista toimintaa järjestettiin.

Pandemiatilanteen vuoksi Vantaan sairaalassa hoitojaksoja suhteessa kapasiteettiin on ollut vähemmän, sillä paikkoja on jouduttu sulkemaan. Osastoepidemiat ja niistä johtuneet sulut vähensivät hoitojaksojen määrää ja pidensivät niiden kestoa, ja sen jälkeen toimintaa ovat haastaneet jatkohoitoa sairaalassa odottavien potilaiden lukumäärän kasvu. Kahden hengen huoneita on jouduttu käyttämään yhdelle hengelle ja osastoja sulkemaan kohortoinnin vuoksi uusilta potilailta. Kotisairaalan käyntiluvut puolestaan kasvoivat merkittävästi sinne perustetun pandemiatiiimin seurauksena. Päiväsairaalan ja geriatrisen vastaanoton toiminta keskeytettiin maaliskuussa 2020. Sen jälkeen päiväsaairaala on pysynyt korkean riskin vuoksi suljettuna. Geriatrinen poliklinikka on ollut auki lukuun ottamatta pandemian ensimmäisen aallon sulkua.

Koronapandemian vaikutukset palvelujen saatavuuteen kohistuivat erityisesti lyhytaikaisen hoivan ja omaishoidon vapaiden järjestämiseen. Yksiköissä toteutettavaa lyhytaikaista hoitoa ja hoivaa pyrittiin korvaamaan järjestämällä hoitoa ja muita tarvittavia palveluja ja tukitoimia asiakkaiden kotiin.

Lasten ja nuorten oppimisvaje ja vaikutukset oppilas- ja opiskelijahuollon tarpeeseen

Etäopetuksena ja ajoittain laajojenkin karanteenien myötä perusopetuksen oppilaille on kertynyt oppimisvajetta. Sitä esiintyy suurella joukolla oppilaista oppiaineissa,

jotka perustuvat aiemmin opitun osaamiseen. Tällaisia kouluaineita ovat esimerkiksi äidinkieli, matematiikka, vieraat kielet, taito- ja taideaineet ja jossain määrin reaaliaineet.

Oppilailla, joiden omatoimisuus ja itseohjautuvuus ovat heikkoja, ja joiden vanhemmilla ei välttämättä ole kykyä tai mahdollisuutta tarjota tukea on ollut etäopetuksessa suuria vaikeuksia koulunkäyntiin sitoutumiseen ja oppimistulosten saavuttamiseen.

Etäopetus on ollut hyvin teoriapohjaista ja kouluihin kuuluvat juhlat, opintoretket ja vierailut ovat rajoitusten vuoksi puuttuneet kokonaan. Lisäksi oppilailta on puuttunut opiskeluun sitouttava kouluyhteisö.

Lukioissa on havaittu, että opintoja pidennetään aiempaa enemmän ja kursseja on keskeytynyt normaalia enemmän. Ammattiopintojen keskeyttäminen lisääntyi epidemian vuoksi, vaikkakin alle 20-vuotiaiden keskeyttäminen alitti tavoitteen ollen 13,8 % kesällä 2021 raportoiduissa luvuissa. Lukioissa pidentäjien määrä on pysynyt jotakuinkin samana koko korona-aikana, mutta ammattipisto Variassa opintojen keskeyttäneiden määrä on laskenut merkittävästi vuonna 2022. (ensimmäinen osavuosikatsaus 2022). Kaikkien Varian opiskelijoiden osalta keskeyttämisprosentti on 5 % ja alle 20-vuotiaiden osalta 4,5 %. Yhteisölliseen hyvinvointityöhön on kuluvana lukuvuonna kiinnitetty oppilaitoksissa erityistä huomiota, koska sitä ei ole voitu tehdä korona-aikaan yhtä hyvin kuin normaalisti, johtuen etäopiskelujaksoista ja koronarajoitteista. Ammatin oppiminen etäopetusaikana on myös vaikeutunut. Jatkossa on varmistuttava siitä, että ammatillisessa koulutuksessa on riittävästi resursseja tarjota opetusta niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat lisätukea ammatin oppimiseen.

Erityisesti lukioissa opiskelijoiden yhteydenotot psykologeihin ovat lisääntyneet. Olennaista on, että opiskelijoille pystytään tarjoamaan asianmukaisia opiskeluhuoltopalveluja. Myös Variassa yhteydenotot opiskeluhuoltoon ja opinto-ohjaajiin ovat lisääntyneet. Toisella asteella tarvitaan uusia keinoja palauttaa opiskelumotivaatio ja -rytmi.

Oppilas- ja opiskelijahuollon havaintojen mukaan lapsille, nuorille, aikuisopiskelijoille ja perheille on kertynyt mielenterveyteen liittyvien palveluiden hoitovajetta. Osa oppilaista ja opiskelijoista on kokenut korona-aikana esimerkiksi yksinäisyyttä ja ahdistusta tai oppimisen vajeita. Osalla perheistä on taloudellisia

vaikeuksia ja ongelmia jaksamisessa ja vanhemmuudessa. Erityisesti itsenäisesti asuvilla toisen asteen opiskelijoilla on ollut taloudellisia vaikeuksia. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa etäopiskelun aikana yksilökohtaisille käynneille hakeutuminen on vähentynyt. Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Pahoinvoinnin lisääntyminen on näkynyt koulu- ja opiskeluterveydenhuollon vastaanotoilla.

Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut

Kuraattori- ja psykologipalvelujen kysynnässä oli hetkellistä laskua koronapandemian alkuvaiheessa, etenkin keväällä 2020. Syksystä 2021 alkaen asiakkuuksien määrät lähtivät selvään kasvuun ja vastaanottoja on tarjottu joustavasti asiakkaiden tarpeista lähtien lähi- ja etävastaanottoina. Koko korona-ajan psykologien ja kuraattorien palvelut ovat olleet käytössä.

Asiakastyön etätyökäytäntöjä kuraattori- ja psykologityössä on otettu käyttöön ja kehitetty edelleen vastaamaan paremmin tuen antamista ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamista myös korona-aikaan. Ryhmämuotoinen paikan päällä annettava tuki on ollut koronarajoitusten takia normaalia vähäisempää. Usein erityisesti eri kieliryhmien vanhempia olisi hyvä tavata kasvokkain, mikä ei ollut mahdollista korona-aikana, jolloin osa potentiaalisista asiakkaista on voinut jäädä saavuttamatta.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on vanhemmuuden tukeminen korostunut kuraattori- ja psykologityössä myös korona-aikana. Korona-aika ei näytä vaikuttaneen asiakkuuteen hakeutumisen tulosityhin tai asiakasmääriin. Perusopetuksessa mielialaan liittyvät syyt ovat korostuneet psykologien ja kuraattorien asiakkuuksissa. Myös väkivalta ilmiönä on alkanut korostua myös alakouluikäisillä lapsilla aiempaa enemmän. Lasten rajaton käytös on lisääntynyt. Toisella asteella naispuolisten opiskelijoiden käyntimäärät kasvoivat kevään 2020 jälkeen enemmän kuin miespuolisten opiskelijoiden, vaikkakin molemmissa oli kasvua. Vastaanotoille hakeutumisen pääsyinä olivat esimerkiksi tunne-elämään liittyvät pulmat, taloudelliset vaikeudet, yksinäisyys, jaksamisen haasteet, etäopiskeluun liittyvät vaikeudet sekä arjen- ja elämänhallinnan ongelmat.

Koronapandemian aiheuttaman hoitovajeen paikkaamiseksi perustettiin kasvatuksen ja oppimisen toimialan opiskeluhoollon yksikköön 7 uutta kuraattorin vakanssia ja 4 psykologin vakanssia. Psykologien vakansseissa on ollut

rekrytointivaikeuksia. Kevään 2022 aikana koronarajoitusten purkautuessa psykologien ja kuraattorien työskentely on pitkälti normalisoitunut.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Epidemian aikana on noussut erityinen huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Kasaantunut pahoinvointi voi purkautua syksyllä palattaessa normaaliin arkirytmiin. Osa nuorista on jäänyt ajelehtimaan, kun tilat ja harrastukset olivat kiinni ja koulut etäopetuksessa. Nuorten yksinäisyys, henkinen pahoinvointi, väkivalta, päihteet ja muu häiriökäyttäytyminen ovat arvioiden mukaan kasvaneet. Nuoret viettävät enemmän aikaa kaduilla aikuisten tavoittamattomissa.

NUORISOPALVELUIDEN LUKUJA KOKO KORONA-AJALTA (1.3.2020-16.5.2022)

Kuva 29 Nuorisopalveluiden lukuja koronaepidemian aikana

Vantaan nuorisopalveluiden työntekijät ovat kohdanneet koko tähänastisena korona-aikana (1.3.2020 – 16.5.2022) nuoria erilaisilla verkkoalustoilla 43 977 kertaa. Nuorisotyöntekijät ovat jalkautuneet tapaamaan nuoria heidän vapaa-ajan viettopaikkoihinsa ja kohtaamisia on syntynyt 120 065 kappaletta. Etsivät nuorisotyöntekijät ovat työskennelleet 1397 nuoren kanssa, työpajatoimintaan on osallistunut 475 nuorta ja 114 nuorta on saanut rinnallakulkijan tukea työ- tai opintopolun löytämiseen.

Maaliskuun 2020 ja kesäkuun 2021 välisenä aikana etsivään nuorisotyöhön oli tullut 784 yhteydenottoa ja niistä suurin osa tuli 16–20-vuotiailta. Nuoret saivat etsiviltä tukea ja tsemppausta ja nuoria ohjattiin erilaisten palvelujen piiriin: toimeentulo (16,6 %), terveyteen liittyvät palvelut (10,8 %) sekä mielenterveyspalvelut (8,3 %).

Nuorisopalveluiden työntekijät kohtasivat samalla ajanjaksolla chat-keskusteluissa nuoren 2112 kertaa. Suurin syy nuoren yhteydenottoon oli paha olo (23,39 %). Arjessa selviytymiseen liittyvät ongelmat tarkentuivat opiskeluun ja työelämään liittyviin haasteisiin (52,34 %) sekä uupumiseen (22,43 %). Yhteydenottoja, joissa yhteydenoton syynä oli itsetuhoisuus, kirjattiin 333.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa lasten ja nuorten pahoinvointi on näkynyt kaikissa psykososiaalisen tuen palveluissa sekä lastensuojeluilmoitusten lisääntymisenä. Lasten ja nuorten kohdalla on erityisen tärkeä huomioida vanhempien oma tuen tarve ja mahdollisuudet tukea lasta kuormittavissa elämäntilanteissa. Näissä on ollut nähtävissä heikkenemistä pandemian aikana. Lasten ja nuorten pahoinvointi on näkynyt terveyspalvelujen vastaanotoilla mm. mielenterveysongelmina ja päihteiden käytön lisääntymisenä.

Poliisin tilastojen mukaan nuorten henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset olivat vuonna 2020 edellistä vuotta korkeammalla tasolla. Erityisesti ero näkyi alle 15-vuotiaiden tekemien rikosten määrissä. Toisaalta luvut olivat hyvin samaa luokkaa vuoden 2018 lukujen kanssa.

Kulttuuri ja tapahtumat

Yksityisille kulttuurialan toimijoille rajoitustoimenpiteet ovat aiheuttaneet taloudellisia haasteita ja tapahtumatuotannon elpymistä onkin tuettava. Ihmiset myös kaipaavat livekulttuurin ääreen. Tämä näkyy siinä, että kaikissa ulkotapahtumissa, joita on pystytty järjestämään korona-aikana, ovat kävijämäärät olleet suuret.

Museoiden näyttelytilat ovat olleet pitkiä jaksoja suljettuina. Laajamittaista virtuaalista tapahtumatuotantoa onkin kohdennettu eri kohderyhmille, myös avoimesti kaikille kaupunkilaisille.

Taiteen perusopetus pystyttiin järjestämään kokonaisuudessaan etäopetuksena, joten palvelutarjonta säilyi muuten ennallaan, paitsi varhaisiän musiikkikasvatuksen osalta.

Koronapandemian myötä Aikuisopiston toiminta siirtyi verkkoon. Valtaosa kursseista ja toiminnoista järjestettiin 17.3.2020 - 30.6.2020 välisenä aikana etänä. Syksyllä 2020 toimittiin lähiopetuksessa noin kolmen kuukauden ajan. Samaten

vuonna 2021 toimittiin vaihtelevasti lähi- ja etäopetuksessa, jolloin jo lähtökohtaisesti kansalaisopistossa suunniteltiin huomattava määrä opetuksesta etäopetuksesi. Kevätlukukausi 2022 aloitettiin etäopetuksessa. Vaikutukset ovat olleet suuret erityisesti taito- ja taideaineiden ja muiden käytännön aineiden opetukseen, maahanmuuttajakoulutukseen sekä aikuisten perusopetukseen. Koulutusvelkaa voidaan nähdä syntyneen varsinkin aikuisten perusopetuksessa, jossa tilanne on aiheuttanut erityistä tuen tarvetta. Kansalaisopiston kurssien osalta on syntynyt ”hyvinvointivelkaa”, koska kuntalaiset eivät ole voineet kehittää itseään ja virkistäytyä opiston lähiopetuksessa. Erityisesti opiston lähikursseilla on myös sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus.

Osallisuus, yhteisöllisyys ja syrjäytymisen ehkäisy

Epidemian jälkeen on suuri tarve yhteisötyön ja osallisuuden vahvistamiseen ja yhteisöpalvelujen arjen toiminnan turvaamiseen. Myös verkostoja tulee rohkaista aloittamaan yhteisötyötä mahdollisimman pian. Epidemia on iskenyt voimakkaasti heihin, joilla on ollut vaikeuksia jo ennen koronaa. Matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja tarvitaan kaikilla alueilla Vantaalla ja kaikille alueen asukkaille, toimijoille ja järjestöille. Lisäksi tarvitaan yhteisöllisiä ruokailuja, taidepajoja ja paikkoja tulla kuulluksi ja nähdyksi.

Yhteisöllisyyttä tulee korostaa myös viestinnässä ja erityisesti tulee panostaa palvelutarjonnan ulkopuolelle pudonneiden tavoittamiseen. Syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa tarvitaan laajasti.

Harrastustoiminnan rajoitukset

Rajoitusten myötä harrastustilat ovat olleet pitkään suljettuina tai normaalia hyvin paljon vähäisemmällä käytöllä. Uimahallipalveluiden sulkua hankaloitti tai esti kokonaan erityisryhmien ja liikuntarajoitteisten liikunnan harrastamisen. Toisaalta ulkoliikuntapaikkojen ja virkistysalueiden käyttäjämäärät kasvoivat rajoitusten aikana ja uudet käyttäjät löysivät nämä palvelut. Seuratoiminnan eri muodot ovat monipuolistuneet, mutta harrastajamäärät muun muassa urheiluseuratoiminnassa ovat laskeneet.

Epidemian vaikutuksesta vapaa-ajan palveluiden käyttöön ja osallistumiseen tehtiin kyselytutkimus Suomen kuuden suurimman kaupungin (Helsinki, Espoo, Tampere,

Vantaa, Turku ja Oulu) asukkaille. Alustavista tuloksista voidaan nostaa seuraavia huomioita:

- Lähes 40 % vastanneista arveli, että pandemia muuttaa hänen käyttäytymistään pysyvästi varovaisemmaksi.
- Suuri enemmistö vastaajista suosii kirjastopalveluiden perinteistä käyttötapaa ja kaipasi mahdollisuutta mennä etsimään kirjoja paikan päältä. Lisäksi noin joka kolmas vastanneista käy kirjastossa tavatakseen ihmisiä. Kirjasto oli tärkeä etenkin toimeentulovaikeuksia kokeville, yksinhuoltajille, nuorempien ikäluokkien edustajille, korkeakoulutetuille ja naisille.
- Teatteri- tai konserttiesitysten seuraamista odotettiin innolla ja enemmistö vastaajista oli valmis menemään seuraamaan esitystä jo epidemian lievässä vaiheessa, kunhan turvajärjestelyistä on huolehdittu hyvin. Selvälle enemmistölle vastaajista oli merkitystä myös ihmisten tapaamisella. Hyvin harvat vastasivat, että esityksen seuraaminen etänä korvaa hyvin paikan päällä seuraamisen.
- Yli puolet vastaajista ilmoitti liikkumisensa vähentyneen merkittävästi rajoitusten vuoksi. Useimmin liikunta oli vähentynyt vähän koulutetuilla, toimeentulovaikeuksia kokevilla sekä alle 40-vuotiailla. Enemmistö vastaajista oli valmis palaamaan käyttämään liikuntatiloja niiden auetessa, mutta kolmannes vastaajista aikoi mennä niihin vasta, kun pandemia on kokonaan ohi.
- 60 % vastaajista ilmoitti, että joko hän itse tai perheenjäsenensä on lopettanut jonkin liikuntaharrastuksen koronan vuoksi. Lopettaneista lähes kaikki aikoivat kuitenkin jatkaa lajin harrastamista epidemian jälkeen. Virtuaalisesti toteutettuun liikunnanohjaukseen osallistuneista noin puolet oli kiinnostunut niistä myös pandemian jälkeen, mutta suuri enemmistö kuitenkin katsoi, että virtuaalitoteutus ei korvaa paikan päällä pidettyä liikunnanohjausta.

Kirjastojen rajoitukset

Kirjastotilat ovat olleet kokonaan kiinni tai palvelut käytössä rajoitetusti vuonna 2020 ja vuonna 2021 palveluita oli rajoitetusti käytössä. Kirjastoautot eivät ajaneet reittejään tammi-heinäkuun 2021 aikana. Ensisijaisena palvelutapana oli aineiston etukäteisvaraus ja itsepalvelu. Kirjastotilat eivät olleet käytössä varaushyllyä ja rajattua valikoimahyllyä lukuun ottamatta. Asiakastietokoneiden määrää oli vähennetty ja niiden käyttöaika oli supistettu. Yleisötilaisuuksia järjestettiin vain verkossa. Kesän 2021 aikana kirjastojen aukioloa oli supistettu. Syyskaudella kirjaston asiakasmääriä ja tapahtumien osallistujamääriä oli rajoitettu.

Lainausten määrä väheni vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna 26 % ja vuonna 2021 kasvoi 10 % vuoteen 2020 verrattuna. Lasten kaunokirjallisuuden lainaus laski jopa 40 % vuonna 2020, mutta kasvoi 38 % vuoden 2021 aikana. Toisaalta vuonna 2020 E-lainausten määrä kasvoi merkittävästi: E-lehtien 70 % ja E-kirjojen 28 %. Nämä pysyivät vuonna 2021 lähes ennallaan. E-musiikin lainaukset kasvoivat vuonna 2020 19 %, mutta vähenivät vuonna 2021 noin 20 %. Alkuvuoden 2022 tilastojen perusteella tammi-huhtikuun lainausmäärät edelliseen vuoteen 2021 verrattuna ovat nousseet +45,8 %, ja vuoteen 2019 verraten alkuvuoden lainausmäärät ovat lähes samalla tasolla.

Kirjasto on myös erittäin innovatiivisesti kehittänyt uudenlaisia etätapahtumia kaupunkilaisille. Maahanmuuttajille suunnatut etäkielikahvilat ja lapsille suunnatut Soturikissat live –tapahtumat ovat pyörineet viikoittain koko korona-ajan, ja Vantaalta lähtenyt ilmastolukupiirikampanja levisi valtakunnalliseksi keräten 97 lukupiiriä ympäri Suomen keskustelemaan ilmastonmuutoksesta. Vuonna 2020 Vantaan kirjastoissa järjestettiin yhteensä 895 tapahtumaa, jotka keräsivät 13 586 osallistujaa. Vuonna 2021 tapahtumia järjestettiin 652 kappaletta, ja osallistujia oli 24 158. Virtuaalitapahtumia kirjastossa järjestettiin 216, osallistujia ja tallenteen katsojia oli arviolta noin 16 100.

Kirjastot ovat myös tärkeitä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja. Niin lasten, nuorten, maahanmuuttajien kuin ikäihmistenkkin arkeen on vaikuttanut paljon se, että kirjastot on jouduttu pitämään kiinni tai palveluita rajoittamaan. Tämä on näkynyt varsinkin myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelman alueilla, joissa lapset on huomioitu normaalitilanteessa erityisesti kirjaston tapahtumatoiminnassa, ja nyt nämä lapset ovat jääneet tätä palvelua vaille. Kaikilla ei ole taitoja tai mahdollisuutta osallistua etätapahtumatoimintaan. Esimerkiksi osa maahanmuuttajista on jäänyt pois kielikahvilatoiminnasta, koska etäkielikahvila on tuntunut vieraalta tai liian vaikealta toimintamuodolta.

Kirjastojen tietokoneet ovat erityisen tärkeitä vähävaraisille vantaalaisille ja välttämätön väline yhteiskunnallisten asioiden hoitamisessa. Korona-aika on hankaloittanut näiden palveluiden saavutettavuutta.

Asukastilat ja kuntalaispalvelut

Parhaimmillaan teknologinen kehitys sujuvoittaa arkea ja edistää yhteisöllisyyttä. Kääntöpuolena on kuitenkin eriarvoisuuden lisääntyminen, jos haavoittuvimmassa

tilanteessa olevat jäivät kehityksen vauhdista. Tämä näkyi selvästi myös asukastilojemme ja asiakaspalvelupisteidemme arjessa. Digitukea tarvitsevien asiakkaiden määrä kasvoi nopeasti ja erilaisiin viranomaisasiointiin liittyvien dokumenttien ja hakemusten tulostamiseen tuli suuri tarve.

Asukastilojen kävijämäärät tippuivat 90 000 kävijästä (2019) 30 000 kävijään vuonna 2020. Vuonna 2021 asukastiloilla oli kävijöitä yhteensä 44 100, ja vuoden 2022 ensimmäisten kuukausien (tammi-huhtikuu) kävijämäärä oli 16 500. Ruoka-apua jaettiin laajalti, esimerkiksi hätäruoka-apupalvelu toimitti vuoden 2020 maaliskesäkuussa 17 390 ruokakassia koteihin. Hävikkiterminaali on ollut koko ajan normaalisti auki ja koko korona-ajan 5 000 vantaalaista viikossa on saanut ruoka-apua. Koronalinjalle saapuneita puheluita oli maaliskuusta 2020 toukokuuhun 2022 yhteensä 138 000 kappaletta. Vuonna 2020 Vantaa-infossa kävi 138 000 asiakasta, vuonna 2021 103 530 asiakasta ja tammi-huhtikuu 2022 välisenä aikana 40 000 asiakasta.

Vaikutukset organisaation toimintaan ja talouteen

Koronaepidemia ja rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet kaupungin toimintaan kokonaisuutena hyvin monella eri tavalla, ja vaikutukset ovat kohdentuneet eri toimialoihin ja palveluihin myös hyvin eri tavoin. Seuraavassa on kuvattu epidemian ja rajoitustoimien vaikutuksia toimialoittain.

Kaupunkistrategia ja johto

Toimialalla perustettiin ja organisoitiin koko häiriötilanteen johtamisjärjestelmä heti epidemian alussa. Häiriötilannejohtoryhmä kokoontui ensimmäisen kevään ajan joka arkiaamu. Syksyllä kokouksia vähennettiin kahteen viikossa ja juhannuksesta 2021 alkaen häiriötilannejohtoryhmä on kokoontunut kerran viikossa. Syksyllä 2021 koronatilanteen parantuessa kokouksia harvennettiin pidettäväksi kahden viikon välein, mutta omikronmuunnoksen levitessä kokoustahtia tiivistettiin uudelleen.

Kaupungin johtokeskus perustettiin heti alkuvuodesta 2020 ja se on kerännyt tilannekuvaa ja raportoinut siitä sekä tukenut muuten häiriötilannejohtamista koko epidemian ajan. Toukokuussa 2022 koronatilanteen raportointi siirtyi sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan vastuulle.

Toimialalla valtaosa työntekijöistä on tehnyt koronavuoden ajan töitä etänä. Palveluiden toteuttamisessa keskeisimmät muutokset ovat kohdistuneet kasvupalveluiden palvelualueeseen, jossa rajoitukset ovat vaikuttaneet niin työllisyyspalveluihin kuin yrittäjille tarjottaviin elinkeinopalveluihinkin.

Kuntalain pikavauhtia valmistuneen muutoksen myötä toimielimet pystyivät toteuttamaan nopean digiloikan ja toimielinten kokoukset on pystytty toteuttamaan Teamsin välityksellä. Syksyllä 2021 päästiin lyhyeksi ajaksi palaamaan läsnäkokouksiin, mutta tilanteen heikentyessä jouduttiin taas palaamaan Teams-kokouksiin. Maaliskuusta 2022 alkaen toimielinten kokoukset ovat jälleen olleet läsnäkokouksia.

Vuonna 2021 järjestetyt kuntavaalit siirrettiin nopealla aikataululla huhtikuulta kesäkuulle. Kuntavaalien koronaturvallinen järjestäminen työllisti merkittävästi ja aiheutti lisäkustannuksia, jotka valtio on luvannut korvata. Myös tammikuussa 2022 aluevaalien järjestelyissä koronaturvallisuuteen jouduttiin kiinnittämään paljon huomiota.

Viestinnän merkitys on korostunut kriisitilanteessa. Toimiala vastasi häiriötilanteeseen liittyvästä sisäisestä ja ulkoisesta viestinnästä.

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Toimialalla jouduttiin epidemian myötä erittäin kriittiseen ja vaativaan tilanteeseen. Uusina palveluina aloitettiin koronavirustestaus ja tartuntojen jäljitys, käynnistettiin pandemiaterveysasema, organisoitiin lentokentän terveystarkastustoiminta, laadittiin varasairaalasunnitelmat yhdessä HUS:n ja Keravan kaupungin kanssa, muutettiin väistötila kohorttiosastoksi, perustettiin kotisairaalan pandemiatiimi, annettiin kriisityötä koronaan menehtyneiden omaisille, järjestettiin haavoittuvassa asemassa olevien maskijakelu, avattiin koronapuhelin ja soitettiin epidemian alkuvaiheessa asiakassoittot vantaalaisille ikäihmisille sekä organisoitiin vantaalaisten koronarokustustoiminta.

Kotisairaalan pandemiatiimi perustettiin keväällä 2020. Sen tehtävänä oli tukea ja hoitaa niitä pandemiapotilaista, joita voidaan hoitaa kotona, palvelutalossa tai ympärivuorokautisessa hoivassa kotisairaالاتasoisen hoidon turvin. Keväällä 2021 aloitti toimintansa pilottina Liikkuva Sairaala LiiSa. Toiminta käynnistyi määräaikaisten toimin, jotka vakinaistettiin 1.1.2022.

Pandemiatilanteen vaikeutuessa perustettiin kohorttiosastoja tarpeen mukaan erityisasumiseen sekä Vantaan sairaalaan. Keväällä 2022 Vantaa osallistui Helsingin koordinoiman korona varasairaalan ylläpitoon ja siellä hoidettiin myös vantaalaisia koronapotilaita. Supistettuja ja suljettuja toimintoja pyrittiin korvaamaan vaihtoehtoisilla keinoilla, esimerkiksi lyhytaikaista hoitoa järjestettiin asiakkaan kotiin, kun lyhytaikaishoidon yksikkö oli kiinni.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa lakisääteiset palvelut ovat jatkaneet toimintaa normaalisti. Asiakkaille ja perheille on tarjottu mahdollisuus etävastaanottoihin ja/tai kotiin jalkautuvaan työhön pandemian aikana. Varautumissuunnitelmaa on tehty ja päivitetty säännöllisesti pandemian alusta alkaen, mutta toimintoja ei ole missään vaiheessa jouduttu sulkemaan kokonaan. Sisäisiä henkilöstösiirtoja muihin toimintoihin ei perhe- ja sosiaalipalveluista ole tehty.

Terveyspalvelujen infektiovastaanottotoiminta siirrettiin lokakuussa 2021 viidelle terveysasemalle (Martinlaakso, Myyrmäki, Tikkurila, Korso ja Koivukylä). Maaliskuussa 2022 erilliset infektiovastaanotot purettiin. Vuonna 2021 tartunnanjäilytyksessä hoidettiin lähes 20 000 vantaalaisen koronaan sairastuneen tartunnanjäilytyksessä sekä altistuneiden kontaktointi. Toiminta vaati ajoittain avuksi terveyspalvelujen eri palveluyksiköiden resursseja sekä järjestöjen, seurakunnan ja puolustusvoimien toimijoita. Vuoden 2022 alusta alkaen tartunnanjäilytystoiminta on keskittynyt vakavan koronataudin riskiryhmiin. Vuoden 2021 aikana organisoitiin laajamittainen koronarokotustoiminta; rokotuksia annettiin noin 400 000. Lisäksi järjestettiin terveysneuvontaa Helsinki-Vantaan lentoasemalla sekä koronatodistusten tulostuspalvelua. Koronarokotustoiminta on jatkunut kansallisten linjausten mukaisesti vuonna 2022. Vuoden 2022 alussa terveyspalvelujen henkilöstöä siirrettiin vanhuspalvelujen yksikköihin turvaamaan kriittiset toiminnot. Vuosien 2020–2021 aikana ryhmätoimintoja jouduttiin supistamaan ja toteuttamaan etätoimintana. Vuonna 2022 toimintoja on voitu jälleen lisätä.

Toimialalla on myös jouduttu osittain supistamaan tai sulkemaan toimintoja. Joissain toiminnoissa kysyntä on myös vähentynyt epidemian vuoksi. Vanhusten päivätoiminta ja vammaisten työ- ja päivätoiminnot ovat olleet ajoittain suljettuina ja toiminta on ollut supistettua keväästä 2020 alkaen aina kevääseen 2022 asti. Suljettujen ja supistettujen toimintojen henkilöstö siirtynyt palvelualueen kriittisiin toimintoihin. Suun terveydenhuollossa keväällä 2020 kiireetön toiminta oli pääosin keskeytetty. Samaan aikaan henkilökuntaa siirtyi muihin pandemian hoitoon liittyviin

tehtäviin. Suun terveydenhuollon ammattilaiset organisoivat ja toteuttivat ensimmäisen drive-in-testauspisteen.

Kaupungin sisäisten henkilöstösiirtojen ja muiden epidemian vuoksi kiireellisten rekrytointien myötä toimialalla on myös perehdytetty lyhyessä ajassa poikkeuksellisen paljon uutta henkilökuntaa uusiin töihin.

Lisäksi toimialalla on perustettu useita tilanteen johtamiseen ja operatiiviseen toimintaan liittyviä yhteistyöryhmiä niin organisaation sisäisesti kuin eri viranomaisten kanssa.

Kasvatus ja oppiminen

Epidemian alussa maaliskuussa 2020 opetusta siirrettiin erittäin laajasti ja erittäin lyhyellä varoitusaajalla etäopetukseksi. Vaikutus koski kevään 2020 osalta kaikkia ikäryhmiä. Toinen aste ja peruskoulun yläluokat siirrettiin uudelleen etäopetukseen marraskuussa 2020. Pisimpään koko koronavuoden aikana etäopetuksessa ovat olleet toisen asteen opiskelijat ja yläkoulujen oppilaat. Etäopetuksen myötä digitaaliset oppimisympäristöt ja uudet oppimis- ja opetusmenetelmät on otettu laajasti käyttöön.

Varhaiskasvatuksessa lakisääteiset palvelut on pystytty järjestämään enimmäkseen normaalisti toimintakaudella 2020–2021. Keväällä 2020, kun valtakunnallisesti annettiin kehoitus hoitaa lapset kotona, mikäli mahdollista, oli Vantaallakin varhaiskasvatuksen palveluiden käyttäjiä vähän.

Etäopetus ja etätyöskentely ovat mahdollistaneet uusien käytäntöjen kehittämistä, mutta toisaalta myös kuormittaneet ja haastaneet. Työyhteisöjen yhteisöllisyyteen on pyritty kehittämään uudenlaisia toteutustapoja, mutta luonnollisestikin siinä on syntynyt suurta vajetta. Henkilöstötilanne on ollut myös ajoittain erittäin haastava, koska sijaisia ei ole saatu niin paljon, kuin heitä olisi tarvittu.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on ollut epidemian vuoksi karanteeneissa yhteensä noin 13 000 lasta/oppilasta/opiskelijaa ja noin 1250 työntekijää kesään 2021 mennessä. Karanteeneja esiintyi vuoden 2020 aikana yhteensä 61 palveluyksikössä (varhaiskasvatus, perusopetus ja toinen aste) ja vuonna 2021 kesään mennessä yhteensä 70 palveluyksikössä. Perusopetuksessa on ollut karanteeneissa noin 12 200 lasta 1.4.2020-31.3.2022 välisenä aikana. Karanteenit

ovat koskettaneet kaikkia suomenkielisen ja ruotsinkielisen perusopetuksen yksiköitä.

Kaupunkikulttuuri

Koronaepidemia on vaikuttanut erittäin laajasti kaupunkikulttuurin toimialan palveluihin. Toimialalla on jouduttu rajoitusten vuoksi pitämään toimialan palvelupisteitä pitkiä aikoja suljettuina kokonaan tai rajoitetuin aukioloin.

Vaikutukset kulttuuripalveluihin ja kolmannen sektorin kulttuurityöhön ovat merkittävät. Tapahtumatuotantoa siirrettiin rajoitusten aikana osin virtuaaliseksi.

Kun sisäliikuntatilat ovat olleet suljettuina, on ulkoliikuntapaikkojen, erityisesti ulkoilureittien, latujen, luistelukenttien ja ulkokuntosalien käyttö kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi Kuusijärven Suden tassu ohitettiin talvella 2020 oli keskimäärin 740 kertaa vuorokaudessa, Hakunilan urheilupuiston suoritemäärä oli noin 4540 kertaa vuorokaudessa ja Petikon latujen määrä noin 1580 kertaa vuorokaudessa. Myös kaupungin virtuaalijumppien suosio on ollut suurta.

Kirjastotilat ovat olleet kokonaan kiinni tai palvelut käytössä rajoitetusti.

Vantaa-infon asiointipisteet Myyrmäessä ja Tikkurilassa saatu pidettyä auki rajoittamalla palveluita. Neuvontapalveluihin on lisätty sosiaali- ja terveydenhuoltoa tukevia palveluita kuten esimerkiksi koronaneuvontaa.

Nuorison palvelualueella toimintaa on jouduttu mukauttamaan koko ajan rajoitusten vaihtuessa. Erityisesti on panostettu jalkautuvaan nuorisotyöhön, digitaaliseen työhön ja yksilölliseen työhön. Avointa nuorisotyötä (mm. nuorisotilat, harrasteryhmät, nuorten aikuisten harrastustoiminta) on pystytty toteuttamaan vaihtelevasti riippuen vallitsevista rajoitustoimenpiteistä. Vaihtelevien rajoitustoimenpiteiden vuoksi nuoria on jäänyt runsaasti tavoittamatta.

Kaupunkiympäristö

Toimialan toimintaan epidemia vaikutti muita toimialoja vähemmän. Niin sanottu kenttätyö pystyttiin toteuttamaan normaalisti terveysturvallisuus huomioiden ja valtaosa henkilöstöä siirtyi etätöihin. Rajoitusten vuoksi asiakaspalvelut ovat olleet

joiltain osin kiinni. Ympäristöterveydenhuollossa tartuntatautilain muutokset toivat uusia valvontatehtäviä.

Ympäristöterveydenhuolto valvoi tartuntatautilain mukaisia rajoituksia Vantaan alueella. Lisäksi yrittäjille annettiin neuvontaa rajoitusten noudattamiseen liittyen. Tartuntatautilain mukaisia tarkastuksia tehtiin Vantaalla 311 kappaletta, joista 93 tehtiin toisen tarkastuksen yhteydessä. Ravitsemusliikkeiden tartuntatautilain mukaisia rajoituksia valvoi aluehallintoviraston alkoholitarkastajat, alkoholin tarjoilusta riippumatta.

Vaikutukset kaupungin henkilöstöön

Heti epidemian alussa tehtiin linjaus siitä, että Vantaalla ei lomauteta henkilöstöä koronan vuoksi. Keväällä 2020 perustettiin kaupunkitasoinen resurssikeskus sujuvoittamaan henkilöstön siirtyminen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle erilaisiin epidemian tuomiin tehtäviin niistä toiminnoista, jotka rajoitusten vuoksi jouduttiin sulkemaan. Vuonna 2020 resurssikeskuksen kautta tehtiin 385 siirtoa ja vuonna 2021 tehtiin 38 siirtoa.

Henkilöstön sairauspoissaoloja on seurattu koko epidemian ajan, ja sairauspoissaolot ovat pysyneet sekä kaupunkitasoisesti että sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla niin sanottuun normaalivuoteen verrattuna erittäin hyvällä tasolla. Myös henkilöstölle toteutetun Kunta10-tutkimuksen tulokset syksyllä olivat merkittävästi parantuneet vuoteen 2018 verrattuna. Seuraava Kunta10 toteutetaan syksyllä 2022.

Toimialat nostivat kuitenkin monenlaisia henkilöstövaikutuksia esille. Koronaepidemia on koettu kuormittavaksi kautta organisaation. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvatuksen ja oppimisen toimialalla sijaistarve on ollut sairastumisten tai karanteenien vuoksi poikkeuksellisen suuri. Henkilöstösiirrot ovat kuormittaneet niin siirtyviä kuin vastaanottaviaakin työntekijöitä.

Osalla työntekijöistä työmäärä on lisääntynyt koronan vuoksi erittäin paljonkin, mikä näkyy jaksamisessa ja työhyvinvoinnissa. Kun valtaosa henkilöstöä siirtyi nopealla aikataululla etätöihin, toi se myös uudenlaisia haasteita etätöiden johtamiseen ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen.

Toisaalta poikkeuksellinen aika on tuonut myös mahdollisuuden kehittää ihan uudenlaisia käytäntöjä niin omaan kuin sidosryhmätyöhönkin ja kehittää kaupunkilaisille uudenlaisia palveluita. Tämä on mahdollistanut myös uuden oppimisen ja voimavarojen kasvattamisen uudenlaisten palveluiden menestyksen myötä. Monet ovat kokeneet etätyön myös parantavan työnteon tehokkuutta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle koronavuodet ovat olleet monella tavalla raskaita. Työntekijät ovat joutuneet tekemään runsaasti lisää- ja ylitöitä tai olleet varalla. Sijaistarve on ollut muun muassa karanteenien vuoksi poikkeuksellisen suuri, mikä on aiheuttanut kuormitusta vakinaiselle henkilöstölle. Pitkäkestoinen suojaruusteissa työskentely on myös ollut kuormittavaa.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa koronapandemian seuraukset ovat näkyneet henkilöstön ja erityisesti esihenkilöstön kuormittumisena. Runsaiden karanteeneista johtuvien poissaolojen vuoksi työn kuormitus ja työmäärä on kasautunut työssä oleville työntekijöille. Etätöihin siirtyminen, suojaruusteiden käyttö ja uusien työmuotojen suunnittelu ja toteutus ovat kuormittaneet koko henkilöstöä. Jatkuva sijaisten rekrytointi ja perehdyttäminen sekä erilainen koronapandemiaan liittyvä raportointi ja varautuminen ovat tuoneet huomattavasti lisätyötä perustyön rinnalle. Tämän lisäksi palveluntarve on kasvanut, mikä on tuonut painetta koko henkilöstölle. Erityisenä haasteena vuonna 2022 nähdään runsas työntekijöiden vaihtuvuus ja vaikea rekrytointitilanne, kun päteviä hakijoita esim. sosiaalityöntekijöiden, psykologien ja sosiaaliohjaajien tehtäviin ei ole. Kasvanut palveluntarve yhdistettynä henkilöstövajeeseen ja vaihtuvuuteen kuormittaa henkilöstöä.

Terveyspalveluissa ja suun terveydenhuollon palveluissa on ollut koronan seurauksena kuormitusta henkilöstöllä ja esimiehillä, joka on näkynyt myös sairauspoissaolojen kasvuna. Työn kuormitusta ovat lisänneet omien tehtävien lisäksi hoidettavat koronatehtävät, hoitojonojen pidentyminen ja palvelutarpeen kasvu. Tämä on näkynyt eettisenä kuormittumisena ja väsymyksenä. Korona vaikuttanut laajasti terveydenhuollon henkilöstön tarpeeseen eri tehtävissä valtakunnan laajuisesti, minkä seurauksena myös Vantaan kaupungilla on ollut ongelmia henkilöstön rekrytoinnissa ja saatavuudessa.

Kriisin opit

Tulevia kriisejä ajatellen kaupungin organisaatiossa on tunnistettu monia kehittämiskohtia sekä opittu paljon. Oppimiskokemukset ja kehittämisajatukset on kerätty toimialoilta ja palvelualueilta. Kriisin oppeja tarkastellaan keskeisimpien toimintojen kautta.

Viestintä ja tiedonkulku

Viestinnässä ja tiedonkulussa painottuvat selkeät tiedonkuluntavat ja rakenteet. Monikielistä ja kanavaista viestintää tulee lisätä ja oikea-aikainen ja oikeasisältöinen viestintä koetaan tärkeäksi. Viestinnän on oltava avointa, johdonmukaista, selkeää ja ajantasaista. Jatkossa tulee kiinnittää huomiota siihen, että tieto on koottuna yhteen paikkaan. Ylilyöntejä ja turhaa dramatiikkaa viestinnässä tulee välttää. Jatkossa tulee myös varmistaa, että kansallisen tason tiedot saadaan ennakoivasti ennen kuntalaisia oikea-aikaisten toimien varmistamiseksi.

On tunnistettu, että koronapandemian alussa viestinnän määrän tarve aliarvioitiin. Henkilökunnalle viestintään on panostettava ja sitä on tehtävä säännöllisesti ja selkokielisesti. Toimialojen välisen yhteistyön sujuminen ja tiedonkulku on erittäin tärkeää.

Johtaminen ja päätöksenteko

Johtamisen tulee olla selkeää ja yhdenmukaista. Kriisitilanteessa korostuu esihenkilön läsnäolon merkitys ja myös yksiköiden esimiesten tukeminen on tärkeää. Esihenkilöillä tulee olla riittävästi aikaa kriisin hoitamiseen, jolloin oikeanlainen voimavarojen kohdentaminen ja muiden työtehtävien priorisoiminen on oleellista. Selkeät johtamisrakenteet ja delegoinnit sekä tulevaisuususkon luominen auttavat asioiden ja ihmisten johtamisessa. Paluu uudenaikaiseen arkeen vaatii keskustelua sekä uusia toimintamalleja. Lähiesimiestyöhön tarvitaan riittävästi resursseja ja panostuksia. Koronapandemian aikana on tunnistettu, että esimiesten täydentävä työnohjaus on toiminut hyvin.

Parannettavaa on työtehtävien ennakkoinnissa. Kriisin pitkittyessä on varmistettava, että kriittisiin tehtäviin on riittävästi henkilöstöresurssia, jolla ko. tehtävään allokoitua työaikaa. Tarvittaessa on harkittava määräaikaisten lisätehtävien

perustamista. Päätösten toimeenpanoon tulee varata siirtymäaika. Päätöksen ja toimeenpanon lyhyt reagointiaika ei ole jatkuvassa kriisissä kestävä. Vastuunjaot on määriteltävä ja viestittävä niin, että ohjeistukset ovat toimialalla samanlaisia. Toimialan sisäistä yhteistyötä ja palveluiden tarkastelua yli organisaatorajojen on vahvistettava. On tunnistettu, että johtamisrakenne, selkeä päätöksentekojärjestelmä, tiivis johtotiimityöskentely ja joustava asioiden käsittely edesauttavat hektisessä kriisityövaiheessa.

Raportoinnin päällekkäisyyttä tulee karsia. Osaamisen, välineiden, yhteyksien, tietojärjestelmien, viestintä- ja johtamisjärjestelmän, sijaisjärjestelyjen sekä delegointien tulee olla toimivaa ja ajantasaista.

Toipumiseen ja palautumiseen tarvitaan aikaa. Kriisi- ja muutosjohtaminen luovat uudenlaisia paineita johtamiselle. Kuluneesta oppiminen ja opin hyödyntäminen jatkossa luo mahdollisuuksia selviytyä vastaavista tilanteista jatkossa. Toimintoihin kaivataan sekä suunnitelmallisuutta että ennakkointia.

Työssäjaksaminen

Työhyvinvointivelan ja poikkeustilanteen jälkihoitoon tulee panostaa. Henkilöstön huomioiminen, palkitseminen ja arvostuksen osoittaminen lisäävät niin työssäjaksamista kuin työhyvinvointia. Työn merkityksellisyyttä tulee korostaa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin keinoihin, joiden avulla työssäjaksamista voidaan lisätä. Täydentävällä työnohjauksella ja määräaikailla lisäresursseilla voidaan lisätä työhyvinvointia.

Kriisien psyykkisiin vaikutuksiin tulee osata varautua. On tunnistettu, että yhteishengen ja yhdessä selviämisen tunteen ylläpitämisen keinoja sekä etäjohtamisen toimintakulttuuria tulee edelleen kehittää. Debriefingin ja muun tehostetun lähiesimiestyön tuen tarpeen on nähty lisääntyvän. Kokemuksien mukaan henkilökunnalle on tarjottu kaupungin järjestämää debriefingin mahdollisuutta onnistuneesti. Henkilöstön hyvinvointiin tulee panostaa myös kriisin keskellä. Henkilöstö koetaan tärkeimmäksi voimavaraksi niin kriisissä kuin sen jälkihoidossakin. Tulevaisuudessa tulee huolehtia koko henkilöstön osallistamisesta ja on varmistettava, että tieto saavuttaa kaikki henkilöstöryhmät.

Etätyö ja läsnätyö

Esimiestyötä ja etätyöskentelyn tapoja tulee edelleen kehittää. Luottamus henkilökunnan vastuullisuuteen etätyössä on kasvanut ja tätä tulee tulevaisuudessa hyödyntää työtehtävien suunnittelussa esimerkiksi mahdollistamalla monipaikkainen työnteko. Esimiesten psykososiaalinen tuki poikkeustilanteessa on varmistettava myös jatkossa. Kouluissa on tunnistettu, että etäopetuksen tulee kuitenkin olla mahdollisimman lyhytkestoista.

Kaupungin hybridityön ohjeet päivitettiin viimeksi syksyllä 2021 ja niissä tehtävissä, jossa etätyö on mahdollista, sitä myös käytetään ja sen käyttö on vakiintumassa normaaliksi osaksi työn tekemisen tapoja. Etätyöpäivien lisääntyessä tulee kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että työyhteisöissä säilyy yhteisöllisyys eikä kukaan jää ”yksin”. Työn tavoitteellisuutta tulee korostaa ja jokaisen itsensä johtamisen taitoihin tulee panostaa. Myös läsnä tapahtuvan kehittämisen ja esihenkilön ja työntekijän live-tapaamisiin tulee panostaa.

Elinkeinoelämä

Elinkeinoelämän kanssa tehtävässä työssä tärkeäksi on tunnistettu systemaattinen yrityskehittämisen kanssa tehtävä ennakointia tukeva työ, kuten erilaiset kyselyt ja kartoitukset. Oleellista on tunnistaa yritysten kriisinkestävyyteen ja elpymiseen liittyviä tarpeita. Valtion ja kuntien yrityspalveluiden järjestämisen ekosysteemin työnjaon ja prosessien tulisi olla selkeästi suunniteltu muun muassa muutosturvaan ja yritysten kriisiapuun liittyvien asioiden organisoinnissa.

Huoltovarmuus, laadun- ja jatkuvuudenhallinta, turvallisuus

Jatkossa tehtävien järjestelyissä tulee panostaa riskienhallintaan. Tällä hetkellä resursointi on ohutta myös kriittisissä työtehtävissä. Osa palveluista tulisi järjestää myös muutoin kuin ostopalveluina. Hankintasopimuksissa on huomioitava poikkeustilanteet ja myös kunnan huoltovarmuuteen sekä ajantasaiseen valmiussuunnitelmaan tulee kiinnittää huomiota. Tärkeää on ylläpitää henkistä kriisinkestävyyttä ja pyrkiä toimintojen normaaliin järjestämiseen niin pitkälti kuin mahdollista. Valmius- ja kriisisuunnitelmat tulee olla ajantasaisia ja päivitettyjä. Hyvinvointialueuudistuksen myötä valmius- ja kriisisuunnitelmat on laadittava saumattomiksi yhteistyössä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen kanssa. Yhteinen tilannekuva ja toimintasuunnitelma tärkeää erilaisten kriisien aikana.

Kriisitietoisuuden vahvistamisella, varautumisella ja ajantasaisilla riskienhallintasuunnitelmilla lisätään turvallisuutta. Tietosuojaan ja tietoturvaan liittyviin ratkaisuihin tulee panostaa. On myös luotava suunnitelmat siitä, miten erilaisissa kriisitilanteissa huomioidaan ja ratkaistaan tiloihin liittyvät tarpeet. Resurssikeskuksen toiminta tulee osaltaan olla organisoitua, suunniteltua ja hallittua. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kriittisten tehtävien ja näissä tarvittavan osaamisen tunnistamiseen, niin että tarve ja tarjonta saadaan kohtaamaan.

Kriisivalmius kehittyy kriisissä olemisen kautta oppimalla. Seuraavaa mahdollista tilannetta varten on olemassa toimintakonsepti ja kokemus tuo varmuutta. Tulevaisuudessa tulee panostaa selkeään kriisiviestintäohjeistukseen, toimintaohjeisiin ja kriisinhallinnan koulutukseen.

